

Přítomnost

28
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 12. ČERVENCE 1939

ZA K 2.—

Němcovo naučení

GAMMA

Na březích řeky Khalky

PAVEL HOFMAN

Změnila se britská politika?

ZDENĚK SMETÁČEK

Světová situace hospodářská

Nesnáze s moderním uměním

JINDŘICH CHALUPECKÝ

Zaměřte Pražana

JAN DRDA

Zápas o neutralitu ve Spojených Státech. — Radost ze života. — Před dvaceti lety. — Lí-
tost nad Alšovým Špalíčkem. — Kdy se vyčerpají? — Televisie. — Zemědělec a důstojník. —
Je jasnozřivost možná? — České a německé divadlo v Praze. — Češka Slovence, pro-
vdané za Čecha. — Tvář Prahy.

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVA-NEJEDLA

odb. dětská lékařka. PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14 (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONIN NEUMANN

odborný lékař nemocí pohlavních, kožních a kosmetiky Praha II., Na Zbořenci 24 — třetí dům od Karlova náměstí. Ordínuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Tel. 41.728.

Pro plastickou chirurgii Dr. RUDOLF SLUNEČKO

ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DÍČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

MUDr. STANISLAV TUMPACH

odborný lékař pro chirurgii a urologii. PRAHA XII., Fochova 84 (Nám. krále Jiřího). Ord. 15—17. Tel. 512-86, byt: 513-38.

Sanatorium Dr. Borůvka

ústav pro choroby chirurgické, ženské a porody. PRAHA II.,
LEGEROVA 61/63. Telefony 212-37, 379-06, 332-38.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

VLADIMÍR HOLAN

SEN

Sen je jedním z nejpozoruhodnějších básnických
projevů českých v poslední době.

Vilém Závada.

Brož. 12 K.

Váz. 22 K.

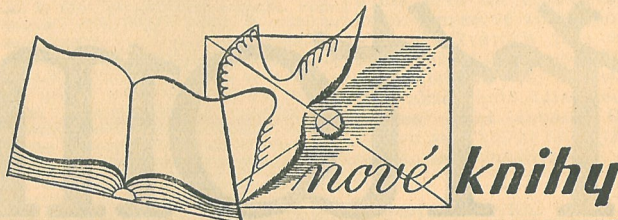
Dodá každý knihkupec.

FR. BOROVIČ.

u Jaroměře

poskytují komfort velkých lázní za mírné ceny.
S úspěchem léčí: revma, dnu, ischias, nervosu,
ženské choroby.

BAUM, Dr. Jiří: Na daleké cesty. Příručka pro vystěhovalce
a cestovatele. 21½ × 15½, 116 str. brož. K 20.—

MACHIAVELLI Niccoló: Vlady a státy. 19 × 14 cm, 575 str.
brož. K 45.—, váz. K 55.—

RAMUCS: Míra člověka. Essaye. 16 × 12, 135 str.
brož. K 15.—, váz. K 27.—

REICHERT, JUDr. Jiří: Vynálezy, jejich patentování v ci-
zině. (Mezinárodní právo patentní.) 27 × 19, 45 str.
brož. K 20.—

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ Olga: President dr Emil
Hácha: Poslední události. 23 × 15 cm, 45 str. brož. K 8.—

VYHNANOVSKÝ Fr.: Cestovní pasy a vystěhovalectví.
25½ × 18, 317 str. brož. K 65.—, váz. K 75.—

F. Topič

knihkupectví, Praha I., Národní třída 11

Používejte aktivního uhlí

OSTACOL!

Vyrábí Spolek pro chemickou a hutní výrobu, Praha

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 27: LADISLAV KHÁS: Dosavadní historie Národního souručenství — JAN SKÁLA: John Bull aneb válka a mír — MILENA JESENSKÁ: S »ubohým a holým« — JAN ALBERT: Moudrost knížete Bismarcka — ZDENĚK SMETÁČEK: Anglická a sovětská houževnatost — JOSEF TEICHMAN: České a německé divadlo v Praze — V. GUTWIRTH: Intelektuálové — A. POSPÍŠIL: Mezinárodní politika Slováků — OT. MACHOTKA: Větší zalidněnost než v Německu — Amerika a Japonsko — S kým půjde nové Španělsko? — Jak se dnes žije v Madridě — Baťovy továrny v Kanadě a ve Zruči — Budovat a udržet — Před devadesáti lety — Zdražit či nezdražit noviny?

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevýžadané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novinová sazba povolena v Brně ředitelstvím pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Dlabáč.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Němcovo naučení

Zvláštní náhodou (— byla to opravdu jen náhoda? —) vzal jsem tyto dny opět do ruky knihu, která, dávno již nečtena, čtyřicet roků stála v přítmi mé knihovny. Rozevřel jsem ji nazdařbůh a najednou vítr silné aktuálnosti zavál mi z ní do tváře a myslí.

Byl to český překlad německé knížky »Boj za právo«, vyšlý v někdejší Knihovně »Rozhledů« Pelclových (nemáš o tom všem arci ani tušení, dnešní čtenáři!) roku 1897 v Praze. Knížka dávno zapomenutá, a přec, ku podivu! byla u nás po česku vydána dvakrát: po první r. 1875 v Brně, po druhé za dvaadvacet roků v novém překladě tedy v Praze; je to okolnost hodná povšimnutí, neboť po obakrát patrně měla být lidu českému posilou v jeho tehdejších tuhých bojích o právo a spravedlnost.

Co je v této knížce tak potřebného českému dnešku, že ji dávno zmizelou vytahuješ z haraburdí?

Psal jsem o ní tenkrát do pražského týdeníku a pro ukrácení dnešního článku použiji zčásti svých tehdejších slov:

»Kniha ta je prudký a mužný protest proti zbabělosti, která si dá bezprávím bez obrany vyrvávat právo; je to kniha hlásající zásadu: Stůjte za své právo do poslední síly a nepovolujte v maličkostech, aby nevzal pohromu váš charakter a aby nepočal hnit život celého národa! — Není to kniha pro sudíče, nýbrž kniha idealisty pro idealisty, kniha muže jasného, pevného ducha, psaná pro muže, jasně vědomé své ceny, svého významu, na něž se národ spoléhá a jimiž vlastně jediné žije.«

»Porušení práva je bolest individua nebo celku. Cit této bolesti zjevuje každému zdravému duchu jasně a bezprostředně, co je právo a jaký je význam jeho — ta bolest nutí, aby se projevila jedincova síla k odporu. Síla toho odporu je zkušebním kamenem zdravoti právního citu. Kdo bolest tuto cítí, ale trpělivě, bez odporu ji snáší, potlačuje právní cit, jenž bez činu zakrňuje a tupne konečně tak, že naposledy sotva bolest pociťuje.«

»Morálka pohodlnosti v případě porušení práva je známkou i výsledkem ochromeného citu právního, je holým, hrubým materialismem na půdě práva. Naprosto nesprávný a osudný je názor, že otázka práva je pouze otázkou prospěchu hmotného — nikoli! porušení práva nedotýká se jen toho, nýbrž ohrožuje samu osobu, její charakter, a tím i svobody veřejné a život národa. Ve zdravých národech právě tento smysl pro právo je vyvinut nejvíce.«

»Boj za právo není jen povinností jednotlivé osoby k sobě samé, nýbrž i povinností ke společnosti. Zbabělost jednoho z tisíce snad neohrožuje právo, ale když tisíc zbabělců uteče z boje před libovůli a bezprávím, zhorší se postavení těch, kdo vytrvají, a posiluje se postavení soupeřovo. Osud těchto několika

vytrvalých stává se hotovým mučednictvím, trpí autorita zákona, podkopává se pořádek občanského života.«

»Neboť kdo nehájí statečně ani svého práva vlastního, jak by mohl najednou cítit nutnost nasadit rád statky a život za práva celku? Kdo nejevil smysl pro ideální škodu, kterou utrpěl na své cti a na osobě, vzdav se z pohodlnosti nebo ze zbabělosti svého práva; kdo si ve věcech práva navykl měřit všecko jen podle hmotného prospěchu, jak bychom od toho očekávali, že užije jiného měřítko a jinak bude cítit, když půjde o právo a čest národa?! Odkud by se nenadále vzal idealismus, který dotud stále byl zapírán?«

»Nikoli! Za právo státu a za právo národa nebojuje nikdo jiný, než kdo bojuje i za právo soukromé. Tytéž vlastnosti, které si byl osvojil ve věcech práva soukromého, budou ho provázet i do boje za svobody občanské a proti nepříteli zvenčí. Co pro národ zaseto bylo v právu soukromém, vydá ovoce v právu státním a v mezinárodním.«

»Soukromé právo, a ne právo státní, je pravou školou politické výchovy národa; chceme-li zvědět, jak národ, až nastane potřeba, bude hájit svá práva politická a právo mezinárodní, všimněme si, jak jednotlivci hájí své právo vlastní v životě soukromém.«

»Národu, u kterého je obecným obyčejem, že každý i v maličkostech statečně hájí své právo, neopovázá se nikdo vyrvat to nejvyšší, co má.

»Pro národ, který chce být vážen navenek, pevný a nerozborný uvnitř, není statku vzácnějšího, jehož by měl stříci a pěstovati, než právní cit národní. Pečovat o něj je úloha z nejvyšších a nejdůležitějších úloh politického vychovatelství.«

»Právní cit je kořenem celého stromu: nestojí-li kořen za nic, usychá-li v kamení a v pustém písku, je všecko ostatní jen klam a mam — přikvačí-li bouře, celý strom bude vyvrácen.«

»Kmen a koruna mají přednost, že jsou viditelné, kdežto kořeny vězí v půdě a jsou pohledu nepřístupné. Rozkladný účinek, jež mají nespravedlivé zákony a špatná opatření právní na mravní sílu lidu, působí pod zemí, v oněch vrstvách, které tak mnohý politický diletant neuznává za hodny povšimnutí — jemu jde jen o pěkně rozklenutou korunu a nemá ani tušení o jedovatě, která z kořene vzestupuje do koruny. Despotismus však ví, kde přiložit sekeru, aby strom podvrátil: zprvu se koruny ani nedotkne, zničí však kořeny. Všude počíná zasahování do práva soukromého, bezprávností osoby; dokončil-li svou práci zde, padne strom sám od sebe.«

»Že táž brána, kterou vchází despotismus a libovůle, jest také otevřena dokořán nepříteli zahraničnímu, na to se ovšem zřetel nebere; teprv když je zde, pozdě docházejí mudrcové poznání, že nejbezpečnější záštitu proti zahraničnímu nepříteli byly by bývaly mohly poskytnout mravní síla a právní cit národa.«

»... slavná kniha, kterou vydala Knihovna »Roz-

hledů«, měla by být s důrazem položena do rukou každého Čecha; malé děti ve školách by měly v ní říkat spíš nežli v katechismu; každý student měl by několikrát do roka s pozorem a s vášní ji přečíst; každému mladému muži českému, ať jde do kteréhokoliv oboru života, by měla být dána na cestu s mateřským požehnáním.»

Tenkrát, ve starých Čechách z poslední třetiny 19. věku, nabíraly z knížky »Boj za právo« posilu pro obranu českých práv jen některé tenké vrstvičky národní — politikové, novináři, obhájci — ale ne všechny náš lid až do hlubokých vrstev základových; nad tím knížka jen tak sotva slyšitelně zašustěla a ztratila se ze životního proudění našeho. Je škoda, že tak bez širokého účinku zmizela. Hluboké vrstvy národní pospolitosti neměly ještě cit tak do jemna nabroušený, aby poruchy českých práv cítily opravdu jako bolest a to bolest společnou; národní masy přepouštěly, snad ve většině, obrany svých práv soukromých a spíš ještě veřejných jako zakázku za plat svým ochotným advokátům, poslancům, politikům (i těm v uvozovkách!), novinářům.

Dnes už je jinak: národní bolest je bolestí nás všech a proto pudí všechny k aktivní účasti; bolest všech vyburcovává masu k aktivitě, iniciativě, soudržnosti, bdělosti a větší rozhodnosti, čehož dřív, za bývalých dob v polodřímotné polopasivitě nebylo. Proto by dnes naučení knížky »Boj za právo« (stále ještě velmi žádoucí!) mělo ozev mnohem širší a plnější.

Přes to: výhodu opravné životní účinnosti této knížky, přednost skutečného prolínání a prolnutí její nauky až do hlubin národní pospolitosti má ten lid, pro nějž knížka vlastně byla výhradně psána, bez touhy po evropské proslulosti: lid autorův, lid německý. V tomto lidu byl účín její docela jinačí; kdežto v jiných národech knížka jen tak na krátko a zběžně překlouzla po hořejších, už přesycovaných vrstvičkách národních, zde, v lidu německém sjížděla dolů, pomalu se zarávajíc, ale svým hrotem ideovým burcujíc a přetvářejíc živoucí tkáň národní bytosti. Nejlepší los, jaký se může dostat knize, dostal se i jí, takový, jaký si autor její přál: popsaný papír z ruky učencovy naposledy proměnil se průběhem několika desetiletí v živoucí, krví napojený kus německé bytosti národní, stal se připravovatelem budoucích činů jejích! Jaký to rozdíl mezi účínem na mysl a vůli českou, a účínem na celou bytost německou! Sic těžko změřitelný, ale je, trvá stále, a proto právě my si musíme ho všimnout, jak hluboko zajel do bytosti německé.

Náskok německého lidu, co se tkne praktického užití nauky o boji za právo na život ve všech jeho formách a směrech, vysvitne hned ze dvou okolností:

První: Němcům totiž dostalo se netoliko této jediné (i nám v překladě dostupné) knížky, nabádající tak sugestivně mocně jedince i celý národ k boji za svoje právo, nýbrž i celého ostatního životního díla jejího autora, vesměs v téměř duchu, a nejen v knihách, nýbrž nadto živým slovem po kolik desetiletí, ke stům a tisícům mladých lidí, kteří napořád stávali se roznašeči a šířiteli tohoto živoucího slova široko daleko, po všech končinách německých.

Muž, který takto rok od roku vyrůstal ve většího

a většího rozsevače, byl Rudolf v. Ihering (1818 až 1892), kdysi profesor práv (spíše: filosofie práva), na universitě v Gotinkách.

To nebyl tuctový vysokoškolský profesor, z takových, co se omezují třicet roků výhradně na svá lejštra, nošená beze změn v šosech učeneckého kabátu, na trápení mládeže právnické: to byl prudký, výbojný, originální duch, který už jako mladý docent postavil se proti přestárlé, plesnivějící škole tak zvané historické a stal se původcem i vůdcem nového myšlení právního. Vliv jeho byl veliký; nejdříve ovšem mezi stěnami poslucháren; ale odtud záhy, roznášen mladými stoupenci, počal se šířit do života, prosakovat vrstvami lidu, a tam, podle jména ovšem už dole neznám, moci svých reformerských ideí stával se živoucí silou národního života.

Ihering začal učit, že právo dokonce není výsledkem klidného, volného vývoje z morálních principů národa, nýbrž že jeho prostředkem je boj, třeba že cílem práva je pokoj a mír. Ukazoval, že tomu tak bylo v dějinách vždy; všechny veliké právní vymoženosti v historii musily být uskutečněny bojem; bez bojů, a to nejprudších, nebylo by bývalo nikdy odstraněno nevolnictví, zrušeno otroctví, dobytá svoboda vlastnictví půdy, svoboda víry, svoboda živnostenská atd.

Ale druhá okolnost byla ještě důležitější: to, že nová myšlenka, Iheringem vědecky formulovaná, našla souzvuknou půdu v národní bytosti německé. Žádná nová idea, buď si sebe skvělejší a svůdnější, nezapustí kořeny na trvalo do samého života národa, není-li v tom národě už od počátku přibuzenství duchovní, v temnu zárodečném čekající na vyslovení toho, co v něm samém je. Sourodě se potkalo se sourodým, shora i zdola, srostlo a vytvořilo sílu, která pak vrátila se do velké oblasti národní, žít tam vzmocněně a připravovat už vědoměji, potvrzené činy budoucí.

Lid od počátku bojovný a výbojný, uctívající síly a moci, který se takto byl projevoval nesčetnými skutky za své dosavadní historie, nalezl v Iheringovi, frisském Němci, muže, který, vědom sobě svého bojovného německství v základě bytosti, duch výbojný, silně pociťující sounáležitost k lidu výbojnému, při tom pak myšlenkově mocně zabrán i přemítáním o právu, o jeho zdroji, původu, smyslu a cíli, spojením těchto dvou oblastí musil dospět teoreticky k témuž závěru, ke kterému národ byl dávno dospěl bez teorie, bez filosofování, pouhou bojovníckou praxí a vrozeným sklonem k bojování. Význam díla Iheringova je v tom, že teoreticky dal tisícileté národní praxi vědecké zdůvodnění, že morálně mu ospravedlnil jeho tendenci k moci, k uctívání a množení síly.

Toto splynutí vědecky ospravedlňující teorie s národní praxí neudálo se ovšem naráz, v několika rocích; a také ne přímým působením vysokoškolského vědce na spodní hluboké vrstvy lidu, nýbrž za dlouhý čas a mnoha oklikami. Počalo tam, v hloubce, nabývat obzvláštní moci působením velkého národního utrpení po prohrané válce evropské od roku 1920. Veliká bolest celonárodní, spojená s citem velké křivdy, dala vzrůst prudkému dychtění po dobytí ztraceného týmž způsobem, který duchu německému byl nejbližší, boje m.

Boj trvá už řadu roků, přes onu porážku, a vlastně právě pro ni, stále ještě neukončen. Za ty strastné roky byli jsme my Češi nejen svědky, ale i bezděčnými účastníky pokračování světové války, druhé fáze její, s projevy ohromné energie německého lidu, která vyvěrala z několika zdrojů: ze vrozeného bojovného charakteru, který nemůže snést porážku bez odvety; z citu pokoření; z národního uctívání moci a síly; z přesvědčení, potvrzeného vědou, že vlastním a výhradním prostředkem ku právu je boj (jak to proslulou kdysi větou vytknul Ihering staré právní vědě [historické, vedené kdysi Savignym], že se obírala více v a h a m i Spravedlnosti než jejím m e ě e m).

Náš národní život ocitá se právě teď před velkou věcí, která bude mít předalekosáhlý vliv na naše dnešní žití. Jde o osnovu, ustanovení o státoprávním postavení Čech a Moravy v poměru k říši německé; osnovu vypracoval státní tajemník říšský dr. Stuckart. Zatím tato osnova nemůže být pokládána za elaborát definitivní; zdá se, že dr. Stuckart sám ještě pohlíží na své dílo jako na teorii, která může vzbudit proti-teorii, vyvolat polemiku, nebo návrhy na zlepšení, opravy atd.; lze tak soudit z toho, že autor osnovy vzal svůj návrh na vědecký kongres pro německé právo v Lipsku a tam ve dvou přednáškách předložil jej účastníkům, právníkům odborníkům nejen říšsko-německým, ale i cizostátním.

Máme v čele našeho státu (pokládáme Čechy a Moravu dosud za jistou formu státu, třeba kusou územím i právy, neboť jinak by neměl smyslu titul »s t á t n í president«, užívaný beze všeho úřady i listy říšskými!), máme na štěstí v jeho čele výborného právníka, který už dávno najisto, i před osnovou dr. Stuckarta, všechny ty státoprávní věci promyslel, a jako dobrý Čech, své dějinné odpovědnosti hluboko vědomý, vykoná vše, co v těchto, pořád ještě kritických dnech tento problém bude od nás vyžadovat.

Ale při tom musíme být i my všichni: také naše je odpovědnost! ta nemůže být pohodlně převalena jen na presidenta, vládu, vedoucí v NS, volané znalce a odborníky. Všichni musíme se zjevit silni v těchto hodinách, všem nám je třeba své síly udržet, neplýtvat jimi, ale množit.

Je třeba množit v sobě samém vůli ke spravedlnosti; nikoli chtít jen pro sebe spravedlnost, ale konat ji také sám, poctivě a trvale naproti jiným, každý ve svém okruhu životním! toť nejlepší zabezpečení proti krivdě: příklad vlastní!

Sílit v sobě vůli ku právu i toho druhého, nejen svému! K tomu silení vůle ku právu zajisté může nám být hodně pomocna i ta stará knížka Iheringova, komu se dnes ještě dostane do rukou. Ale pozor při té knížce! Přese všechny rady a výzvy, stát pevně na svém právu, nejeví se nám dnes už být tak zcela bez jistého nebezpečí: pamatovat, jak souvisí s veškerým ostatním dílem autorovým, jak je bytostně vkořeněna do národní podstaty německé, a jak za prostředek tvorby práva prohlašuje boj a m e ě e.

Tento meč, apel k meči pro právo je to právě, který se nesrovnává s národní mentalitou českou, s našimi nejvlastnějšími dějinami, s naší Cestou českou. Meč je nástroj života starého; nástrojem nového života je zbraň duchovní: poznání, sebe i ostatních, pravda, přesvědčování důvody, apel k rozumu, soudnost bez vášně, vzteku, bez nenávisti a pomstychtivosti, vůle

ke spravedlnosti vůči všem, řinoucí se spontánně z duše člověcké bez žalob, exekucí a boje; úcta k člověku, úcta k národu, úcta k poslání každého národa, cit solidarity, pochopování, že my všichni, různých ras, řečí, barev, snah, ctností a neřestí jsme jednotným výtvorem Ducha, velkou jedinou myšlenkou boží.

Překonat v sobě meč, to jest vůli k boji hmotnou zbraní pro malicherné zisky a prospěchy pochybných hodnot, překonat to vše v sobě jako zlé dědictví temných předků, a na místě toho zdvihnout právě dobré dědictví po nemnohých praotcích osvícených vyšším světlem k novému životu kladu, zdraví, spravedlnosti, krásy a radosti, to zjevuje se jako perspektiva a budoucí dílo nové Evropy po obecném překonání meče v ní.

Radil nám nedávno kdosi v německých novinách pražských, abychom už také o d z b r o j i l i d u š e v n ě. Nevím sic najisto, co pisatel myslil tímto duševním odzbrojením; myslil-li tím ono překonání meče jako prostředku k dobývání a i k vytváření práva, překonání meče hmotného in natura, ale i překonání vůle k budoucímu užívání hmotné zbraně, jakmile by se naskytla možnost, tedy s českého hlediska, s výše dějinné Cesty české, s ním souhlasíme.

Přáli bychom si jen, aby přičinil se o duševní odzbrojení a o překonání meče také ve svých soukmenovcích vlastních: pak se sejdeme v kladném díle společném, jak na ně čeká tisíc už roků naše soužení.

Gamma

poznámky

Zápas o neutralitu ve Spojených Státech

Sněmovna reprezentantů hodně zkrížila Rooseveltův plán na reformu zákona o neutralitě. Bylo presidentovým přáním, stejně jako přáním státního tajemníka Hulla, aby se zrušilo ustanovení dosavadního zákona o zakázaném vývozu zbraní a válečného materiálu ze Spojených Států do válčících zemí. Podle představ Rooseveltovy vlády měl nový zákon vypadat asi takto: presidentovi zůstane dosavadní právo označit oblasti, které jsou ve válečném stavu; vývoz zbraní a válečného materiálu bude sice volný, ale americké lodě nesmějí vplouti do těchto oblastí; to bude prakticky znamenat, že válečný materiál budou moci ve Spojených Státech nakupovat (za hotové) jen ty státy, které mají dost vlastního loďního prostoru, aby si jej mohly také odvézt, a které mají mimo to dost silné válečné loďstvo, aby mohly, svým obchodním loďm poskytnout na širém moři ochranu. Reformovaný zákon by tedy prakticky prospěl Anglii a Francii.

Sněmovna změnila osnovu takto: o presidentovo právo stanovit oblasti ve válečném stavu se s ním bude napříště dělit kongres; vývoz »smrtících zbraní«, tedy hlavně hotových střelných zbraní, se i dále zakazuje, povoluje se však vývoz válečného materiálu v širším smyslu, to jest letadel, motorů, pohonných látek atd.; zásada starého zákona, »cash and carry« (zaplat hotové a sám odvez), zůstane zachována, pokud její platnost samočinně neuhaslá (to se stalo pro některé kategorie zboží důležitého pro vedení války již 1. května). Sněmovna vyšla tedy presidentovi vstříc jen v tom ohledu, že uvolnila pro vývoz válečný materiál mimo hotové zbraně a střelivo, za to však omezila presidentovo výhradní právo stanovit válečné oblasti. To je věc důležitá, neboť máje toto právo mohl president i podle nynějšího zákona prakticky rozhodovat o tom, kam se smí nebo nesmí válečný materiál vyvážet. Tak na příklad Amerika dodává zbraně do Číny a do Japonska, protože Japonsko nevyhlásilo Číně válku a americký president neužil svého práva, prohlásit tyto dvě země za válčící.

Jsou ovšem ještě dvě další instance, které rozhodnou o tom, zdali se osnova v podobě, odhlasované sněmovnou,

stane zákonom či nie — totiž senát a prezident sám. Nyní je osnova v zahraničnom výbore senátu a prezident naliehá, aby ji výbor prepracoval a priblížil pôvodní osnove vládní. Je dost pochybné, že senát vyhová tomuto práni. Spor o reformu neutralitního zákona se totiž zatím dostal na pole vnitropolitické a jde při jeho projednávání už víc o osobu presidenta Roosevelta než o věc samu. Není ovšem situace úplně taková, že by odpůrci strana, republikáni, byli proti osnove a presidentova strana, demokraté, pro ni; hranice mezi příznivci a odpůrci osnovy se nekryjí přesně s hranicemi stran; ale výjimky se omezují jen na poslance a senátory, kteří se rozhodují z věcného zájmu o zahraniční politiku, a těch je poměrně málo. Většinou tedy rozhodují i tady, motivy vnitropolitické, a protože presidentovi političti odpůrci, republikáni, mají právě v senátě velký vliv i zastoupení, dopadne i tam asi osnova spíš hůř než lépe.

Roosevelt se při své houževnatosti ovšem nevzdal dalšího boje. Věří prý, že má za sebou většinu veřejného mínění v zemi, a hodlá si to přezkoumat delší cestou po Státech. Při tom je dost opatrný, aby příliš neprovokoval odpor izolacionistů. Tito mu ani tolik nevytýkají, že chce Spojené Státy zavleci do budoucí evropské války — oficiální politika vlády není, slibovat v Evropě činnost pomoc vojenskou, nýbrž jen hmotnou — jako spíše to, že vůbec spojuje americkou politiku s evropskými rozmlškami. Příznačné je v tomto ohledu nedávné prohlášení senátora Boraha, který vytýkal presidentovi, že čini zahraniční politiku Spojených Států příliš závislou na evropské situaci, která se neustále mění a s níž se tedy bude musit stále měnit i politika americká. To však je podle Boraha pod americkou důstojností. Rooseveltova politika, říkají dále izolacionisté, se snad srovnává s převládajícím americkým citěním, ale vláda se nemá řídit city, nýbrž jen ohledem na prospěch svého obyvatelstva; a ten konec konců nemůže být v tom, aby Američané, až už přímo či nepřímou, byli nějak zavlečeni do evropské války. Amerika je samostatný kontinent, jehož se nemají dotýkat evropské vlivy a spory; má se tedy tento kontinent starat jen o mír vlastní a nikoli se snažit, aby zachránil před válkou nějaký kontinent jiný, zvláště evropský. Izolacionisté zkrátka chtějí zachránit Ameriku od války za každou cenu, bez ohledu na to, jaké to bude mít následky pro ostatní svět.

Oposice republikánské strany — nebo aspoň její většina — proti reformě neutralitního zákona souvisí již také s vyhlídkami na nové presidentské volby roku 1940. Republikáni chtějí zabránit třetí kandidatuře Rooseveltově na presidentský úřad a proto využívají osnovy o reformě neutralitního zákona k tomu, aby oslabili jeho politickou pozici. Tvrdí, že kdyby zákon byl reformován ve smyslu práni nynější vlády, znamenalo by to další rozšíření Rooseveltovy moci, která by se pak priblížila skoro moci diktátorské a daleko přesáhla moc, beztak dost velkou, již presidentovi poskytuje ústava. Podle americké konstituce má prezident skutečně značný vliv na zahraniční politiku Spojených Států: může přerušovat diplomatické styky s cizími státy, a odvolávat vyslance; může posílat americké lodí a vojáky, kam uzná za dobré na ochranu amerických zájmů; může působit na banky, průmyslové podniky a vůbec na soukromníky, aby se přizpůsobili požadavkům vládní politiky. Státní departement (ministerstvo zahraničních věcí) skutečně často užívá svého vlivu na banky, aby zabránilo zahraničním půjčkám, které se mu zdají politicky nevhodné. Nátlak na průmyslové podniky je méně obvyklý, ale nyní se ho užívá — na příklad k tomu, aby se omezoval vývoz letadel a zbraní do Japonska. Protože Spojené Státy samy provádějí velký zbrojní program, má průmysl zájem na vládní přízni a je tedy přístupnější i vládnímu nátlaku.

Konečný výsledek zápasu o reformu neutralitního zákona bude tedy dobrým ukazatelem dalšího vnitropolitického vývoje ve Spojených Státech. Z. S.

Změnila se britská politika?

V Anglii se nyní mnoho píše a mluví o radikálních změnách britské zahraniční politiky. Změnila se však tato politika opravdu tak hluboce, jak se má za to? Je ovšem pravda, že Anglie na sebe až dosud nikdy nevzala tak dalekosáhlé závazky na pevnině, jako nyní. Ale to nemusí ještě znamenat změnu v zásadách, nýbrž jen v prostředcích. Před světovou válkou neměla Anglie formálního spojení ani s Francií (proto se říkalo dohoda a nikoli spolek), ale do války ovšem šla po boku Francie. I po válce se vyhýbala výslovným závazkům, jak jen bylo možno,

a teprve v posledních několika letech nabyl její svazek s Francií nynější intimity. Její politická součinnost s kontinentálními mocnostmi však se datuje už z dob předválečných. S Francií se vyrovnala roku 1904, s Ruskem začala jednat roku 1906 — v obou případech šlo o vzájemné vyrovnání zájmů a odstranění třecích ploch, zvláště v koloniích. Zdá se tedy, že by bylo nejspřávnější říci: britská politika je dnes rozhodnější a odvážnější v prostředcích, ale v podstatě nezměněná v zásadách. Vysvitne to i z malé retrospektivy, kterou podáváme níže.

S Ruskem začala Anglie jednat roku 1906. Podle líčení anglického historika G. P. Gooche, který se opírá o diplomatické dokumenty, publikované po válce se svolením britské vlády, byla tato dohoda skoro nevyhnutelným důsledkem vyrovnání anglo-francouzského, o dva roky staršího. Předběžné rozpravy zahájil už dříve Lansdowne s Benckendorffem. Formální jednání se však začalo teprve, když se ruským ministrem zahraničních věcí stal po bezbarvém Lamsdorffovi anglofil Izvolskij a když nový britský velvyslanec Nicolson přijel do Moskvy s návrhy, týkajícími se Tibetu (1906). Na rozdíl od anglo-francouzské dohody, která vyřídila celý komplex sporných věcí, omezovala se jednání s Ruskem jen na věci středního východu (i v tom je, jak se zdá, analogie s jednáním dnešním, které prý nechává stranou Dálný východ). Jednání se vlekle šestnáct měsíců (zase doba nynějších průtahů) a skončilo se dohodou ze srpna 1907. Britská taktika byla, přinášet oběti v severní Persii, ale žádat na Rusku oběti v Tibetu a Afganistanu. Ani v Rusku ani v Anglii nebylo pro dohodu nadšení — v Anglii proto, že Angličané pohrdali carským systémem (další doba s dneškem). Celá hloubka těchto ideových rozporů se pak projevila před královskou cestou do Revalu (1908). Cesta souvisela s dohodou a tehdejší ministr zahraničních věcí Edward Grey musil sněmovnu krotit hrozbami demisi, postavil-li se sněmovna proti králově cestě. Řekl, že nenávidí pogromy a popravy právě tak jako ostatní a ještě více, než dává veřejně najevo, ale že by bylo nerozumné obětovat nové a cenné přátelství takovým skrupulím. Gooch podotýká, že Grey tehdy už myslil na Severní moře, to jest na Německo.

Za králové návštěvy mluvil v Revalu státní podtajemník pro zahraniční věci sir Charles Hardinge s Izvolským a poznamenal si potom, co mu asi řekl. Jeho záznam zní takto:

»Ačkoli chování vlády Jeho Veličenstva bylo vždycky naprosto korektní, bylo jí nemožné nevšímání si toho, že zbytečně velký vzrůst německého námořního programu vzbudil v Anglii hlubokou nedůvěru k budoucím úmyslům Německa. Tato nedůvěra se ještě zvětší během času, až se uskuteční německý program a až se zvýší daně v Anglii, vynucené nezbytnými protipatřeními na moři. Za sedm nebo osm let může nastat kritická situace, v níž Rusko, bude-li v Evropě silné, může hrát roli rozhodčího o míru a mít při zajištění míru daleko větší vliv než na jakékoli haagské konferenci. Proto je naprosto nutné, aby Anglie a Rusko udržovaly stejně srdečné a přátelské vzájemné vztahy, jaké jsou mezi Francií a Anglií, kteréto vztahy jsou v anglo-ruském případě podporovány ještě totožností zájmů, při čemž macedonský problém není poslední věcí.«

To bylo podle Gooche už pozvání k přímé dohodě, která měla vyvážit rostoucí sílu Německa, čili aplikace známé anglické teorie o rovnováze sil.

V předválečné politice britské rozeznává Gooch dvě údobí: první od pokusu Josefa Chamberlaina o anglo-německou dohodu roku 1898 až do královské návštěvy v Revalu roku 1908 a druhé od tohoto data až do války. První bylo vyplněno postupným začleňováním Anglie do kontinentálních věcí, druhé budováním Trojdhody. Při tom byly už tehdy v Anglii obavy, aby se Rusko nesblížilo s Německem. V době bosenské krise, kdy byla Anglie zklamána přílišnou ústupností Ruska, psal moskevský velvyslanec Nicolson ministru Greyovi:

»Bojím se, že naše dohoda bude skomírat a snad zemře. Kdyby bylo možno ji rozšířit a zesílit tak, aby se priblížila povaze aliance, bylo by pak snad možno odvrátit Rusko od sblížení s Berlínem... Konečným cílem Německa je beze vši pochyby převaha na evropské pevnině, a bude-li Německo dost silné, pustí se pak s námi do zápasu o převahu na moři. V minulosti jsme musili bojovat o tuto převahu postupně s Holandskem, Španělskem a Francií a já jsem přesvědčen, že budeme musit později opakovat tento zápas

s Německem. Kdybychom mohli udržet Francii a Rusko na své straně, bylo by to dobře.»

Grey rozmlouval Nicolsonovi myšlenku o alianci s Ruskem tím, že pro ni není v Anglii nálada, a tvrdil, že stačí, bude-li se s Ruskem udržovat dohoda ve smyslu diplomatické součinnosti a vzájemné podpory. Dalším důvodem proti přímé alianci byla podle Gooche anglická obava, že by se tímto krokem potvrdily obavy Berlína před obklíčením a tím se trvale zmožnila cesta k dohodě s Německem. I tady je obdoba s dneškem: viděli jsme na nynějším jednání, že Anglie podnes váhá — asi z podobných důvodů jako roku 1903 — svázati se s Ruskem příliš pevně.

Jiným dokladem toho, jak se zásady dnešní britské politiky podobají jejím zásadám předválečným, je výklad tehdejšího ministra zahraničních věcí sira Edwarda Greya na schůzi výboru pro ochranu imperia dne 26. května 1911. Grey především zdůrazňoval péči o válečné loďstvo. Hned za tím je pak třeba ukončit anglické spory s Francií a Ruskem. Náš poměr k Německu, pokračoval, se na neštěstí horší tou měrou, jak se náš poměr k Francii a Rusku lepší. Pro Anglii je jen jedno nebezpečí: že by některá mocnost nebo skupina mocností sledovala »napoleonskou politiku« (Greyova slova), oddělující jeden stát od druhého, drtící jeden po druhém a nutící je, aby se začlenily do její mocenské oblasti. V takovém případě by se slabší státy podle Greyova názoru dovolávaly anglické pomoci. Grey pokračoval:

»Naše ruce jsou volné. Ale mám rozhodně za to, že kdyby taková situace nastala a bylo nebezpečí, že by některá mocnost nebď skupina mocností nabyla takového vládnoucího postavení v Evropě, že by byla rozhodčím nejen o míru a válce, nýbrž i o diplomacii ostatních mocností evropských, a kdybychom během tohoto procesu byli voláni na pomoc a jenom seděli, dívali se a nic nedělali, že by pak výsledkem toho byla velká evropská kombinace, že bychom se my ocitli mimo ni a neměli jediného přítele... S naší strany nebude útoku. Kdybychom se někdy dostali do zápletek, nebylo by to s myšlenkou na územní zvětšení nebo s nějakou ambicí nebo s jinými prázdňnými věcmi tohoto druhu.«

»Nemusíte se bát, že náš poměr k Francii a Rusku bude někdy příčinou provokativní politiky. Spokojí-li se Německo s velkou silou, které nabývá a která je činí tak mocným, že není pomyšlení na to, aby nějaká mocnost nebo skupina mocností s ním vyhledávala spory, pak všechno půjde dobře. Kdyby však užilo své síly — a já zatím myslím, že to neučiní — aby dosáhlo vedoucího, napoleonského postavení v Evropě, pak, myslím, by byly zápletky.«

Podobně mluví angličtí státníci také roku 1939. Z. S.

Radost ze života

Všechny věci a jevy již tím, že existují, nesou v sobě samých svůj protiklad, svoje popření a překonání, nebo alespoň pokus o překonání. Je-li náš život těžký a trudný, tím naléhavěji toužíme po jasnu, po vydechnutí, po možnosti se rozptýlit, utéct na chvíli myšlenkám. Více než kdy jindy se uchylujeme ke zdrojům vlastní duše, více než kdy jindy se obracíme do svého lidského soukromí pro odvahu žít, vydržet, vydržet boj s dobou. Radost ze života přese vše, navzdory všemu, radost stůj co stůj! Nenechte si toto vzít, nenechte se, pravím vám, připravit o ten malý a o tak slabý plamínek, který je zeela na dně všech našich pocitů a vztahů a třeba i krizi a zklamání... nikdy nedovolte, aby doplápol ohníček radosti ze života! O radost ze života kdo přijde, je, myslím ztracen a je tak nečím jako soustem rozmělněným pro ústa smrti. A proto dobře činí ten, kdo usiluje rozmnožit fondy vnitřní harmonie a štěstí a kdo dokáže dát lidem do života víc onoho veselí, o němž básník praví, že je »vitaminem duševního zdraví«. Více vitaminů duševního zdraví celému našemu národnímu organismu, neboť by zahynul nedodali-li byste mu jich! Vždyť národ, který bytostně chce žít, který si chce zachovat svůj duševní svéráz, národ, který ví a cítí bezespornou vnitřní jistotou, že má co světu dát, že má a může přičinit svůj osobitý akord do polyfonie evropského lidstva, ten národ musí mít vitální puzeň se udržet a pod všemi jeho krizemi musí být... a nechtějí to zní sebe podivněji... radost z bytí! A jako by nic, pranic nebyla platná lékařova nejduchaplnější péče o uzdravení pacientovo, kdyby ten pacient se nechtěl uzdravit a nechtěl žít, tak

by nic nevážily všechny záruky slibů a čestných slov, kterých se nám dostalo... že můžeme a budeme se jako národ plně a svobodně vyvíjet... kdybychom se nedovedli radovat i jen z té pouhé možnosti žít! Neboť živelné štěstí z bytí je onen hybný nerv, ono ohnisko všeho vitálního elánu, vši přirozené tvořivosti, všeho pohybu a úsilí a kdyby toto ohnisko mělo být zasaženo, pak je konec života národa jako takového, pozbuje svou duchovní odlišnost a jedinečnost a rozpadne se v pouhou beztvárovou, etnografickou tříšť.

A proto dejte lidem radost ze života, víc, mnohem víc radosti ze života a dejte ji všem, neboť tím jim dáte sílu útrapy bytí vydržet a sebe zachovat. Já vím, možná, že jste nakloněni si říkat... »jen zvyšte moje příjmy o padesát procent a já už se o svou radost postarám sám!« A přece jen hmotné blaho nečiní člověka radostným, tím méně šťastným... spíše jen sytým a nehybným. Možná, že to nazvete podružnostmi, ale radostným činí lidského tvora příroda, obohacující kniha, poutavý film, veselý, čistotný domov a cestování, snad především cestování! Nic, zdá se mi, tak představně neobohacuje a dojmově neosvěžuje a nervově neregeneruje jako občasná radikální změna prostředí. A zároveň nic tak nereguluje často jen z neznalosti plynoucí nechtuti, předsudky, žlučovitost a zahořklost. Nic tak úspěšně neléčí všechny neurosy a nerozpouští ty rmutné usazeniny, ty choroboplné nestráveniny našeho psychického života, kterému se říká komplexy... Myslím, že každý učinil občasnou zkušenost, že když se mu podařilo na chvíli dát za pozadí vlastního životního dramatu kulisy jiné krajiny, vrátil se domů, na své obvyklé místo vnitřně okysličen, ozdraven, posílen... řekla bych myšlenkově provětrán. Kdysi kdosi mi řekl: V jistém mém životním údobí sebevražda zdála se mi být jediným možným východiskem z mého strastiplného postavení. Neočekávaně byl jsem okolnostmi přinucen podniknout čtrnáctidenní cestu po Itálii. Za pouhých čtrnáct dní vrátil jsem se jako jiný člověk, jiný alespoň v posuzování svých těžkostí. Neboť to, co bylo v samém žhavém středu mých strastiplných myšlenek, dostalo se zatím na periferii mého duševního obzoru a mé pozornosti... Dejte tudíž lidem pohodlné, laciné, zajímavé cestování, dejte je hlavně lidem mladým a lidem věku středního třeba jako odměnu za mimořádné pracovní, studijní, vědecké a jiné výkony. A pak podle zásady »všude dobře, doma nejlépe«... učíte jim, až se vrátí a učíte tak dvojnásob nemocným a starým, jejich byt zdravější, hygieničtější, úhlednější, veselejší.

Myslím na dvě blízko sebe položené vesnice středních Čech, na dvě skupiny českých domovů. Jedna umetená, očištěná, úhledná. Na rozích ulic, uliček vlastně... rarita — koše na odpadky a každá zahrádka zrytá a upravená — každá střecha vyspravená, průčelí vybileno, starý strom zpevněn, podepřen, okopán. Slepice a vepřici neběhají po návsi, chalupy se neobracejí do silnice onou nejméně estetickou bytovou nezbytností. A jen pár kilometrů za lesem jiná obec. Inu, co bych vám povídala, slepice a husy proměnují po návsi, kupy hnoje se do ní sypou provalenými plůtky, přímo proti kostelu a vedle pomníčku padlým obecní pastouška, neuvěřitelně špinavá a zpustlá, taková baba-čarodějnice nečesaná nemytá a na všech stranách nesmírná úroda rezavých střepeň plechových nádob, hadrů, papírů, které nyní, kdy všechnu tu ohavnost ještě lidským očím nezakryly kopřivy a lopuch, tím více urážejí.

Ano, radostný domov, hygienický byt přenáší přes mnohé propasti duše, vlastní rodinný domek dodává mladým lidem chuti k manželství a k založení rodiny a k tomu veřejné koupaliště na každém zdravotně nezávadném potoce či rybníce, na každém úhoru, v každé stránce ovocný strom či keř, či alespoň trávník, bohatě zásobená veřejná knihovna a inteligentní, vlidný, trpělivý knihovník, který poradí svým čtenářům, upozorní a doporučí, laciné, pohodlné cestování, domy radosti a kultury, zahrádkářství... Ano, stokrát ano, odstraňte nezdravotu, nečistotu, zkrášlete, osvěžte, provětrejte, okysliďte život soukromý i vyšších společenských útvarů a celků jako jsou obce, okresy, celá vlast! Je to z velké části úkol a přirozené pole působnosti žen, ale ovšem, soukromé úsilí nestačí a je těžko kázat o radosti ze života babce výměnkářce, která nemá na sirky, či nezaměstnanému, otrávenému marnou honičkou za chlebem, nebo člověku, na něhož se všech stran se šklebí strašidlo emigrace. A proto vše úsilí o radost ze života, o naši českou radost ze života, která je v jádře radosti čistého svědomí, mělo by se stát částí všennárodní akce, povinnou, třeba uzákoněnou záležitostí veřejných orgánů a korporací. Kdysi velmožové mívali své pro-

slulé »maitres de plaisir«, kedyby takového organizátora svých radostí a osvěžení měl národ jako svébytný celek? Kdyby vzniklo tak něco jako ústředí národní radosti, národní rekreace a všenárodních kulturně zábavných podniků? Pošetilý nápad? Ale byl kdy na světě nápad, který se nezdál být zprvu pošetilý?

Helena Dvořáková

Před dvaceti lety

9. června—27. června 1919 v zápiscích vojáka-dobrovolce. (Také odpověď Slovence a Hlinkovu gardistovi ze 17. č. »Prítomnosti«.)

U Kriváně, na linii Zvolen—Lučenec, jsem zařaděn k svěmu praporu, který pod tlakem několikanásobné síly maďarských žoldnéřů musil ustupovat. Ústup byl vzorný a od nepřítelů nebyl ani pozorován. Ustupujeme několik dní a nocí, bez zásobování, hladově, vyčerpáni až k Banské Bystrici, kde po krátkém oddechu, doplnění zálohami, provádíme nový nástup — tentokrát k útoku.

Z Bystrice odchází náš prapor ku vsi B a d i n u, kde jsme se zakopali, vyčkávající rozkazu k útoku na celé linii generála Šnejdárka. Ještě večer provádějí Maďari útok, který však byl ohněm našich kulometů zastaven. V protiútku zaslali jsme několik desítek »rudých«, ponějvíce Videňáků a vojáků z armády Mackensenovy, kteří za žold 2000 K (maďarských vignet) šli se bití proti československým »buržujům«.

Druhého dne podnikl náš prapor za součinnosti praporu píseckých jedenáctých útok z pravého boku na Maďary. Byla to spíše »demonstrace«, po které, když zjištěna síla nepřítelů, vracíme se zpět do původních zákopů, odkud 12. června, po noci, v níž vypálen byl Badín rudými, za podpory naší dělobitny, proveden útok na Zvolen, který ráno v 8 hodin je v našich rukou. Maďari prchli za strašlivého zmatku, zanechavše spousty válečného materiálu na místě.

Náš prapor postupuje směrem na Dobronívou, kterou jsme v bodákovém útoku vzali Maďarům, kteří ještě po dobytí stříli po nás z kostela a jeho věže kulometry. Teprve v boji s ručními granáty byl vzat i kostel. Ztráty naše byly značné — já ztrácím tam nejmilejšího kamaráda K. M., svobodníka, se kterým jsem nejednu nebezpečnou hlídku výzvednou prodělal.

Této vesničky nezapomenu — dobrého toho lidu slovenského, který v slzách děkuje nám za vysvobození z vlády Maďarů. Vojáci naši jsou bráni kol krků, líbání, obecní strážník s hubnemo vyzývá spouštěny, aby svých Osvoboditelů, bratrů Čechů každý pohostil, čím může. Za chvíli zástupy žen i děcek nosí po linii vojákům mléko, chléb, slaninu i buchty se nám dostalo. Starosta obce velitel praporu p. m. a j. C. děkuje zvláštní deputací. »Nikdy vás, bratři Češi, nezapomeneme!«

Další náš postup je směrem Krupina a Němce, které jsme dobyli po krátkém boji ještě týž den, odkud demoralizovaná armáda rudých uprchla vlaky.

Na rozkaz našeho Šnejdárka jsme staženi, po vystřídání zálohami, zpět do Zvolenu, odkud jedeme k Levici. U Nové Baně dostali jsme se, ještě ve vagoněch ubytování, do palby rudých, kteří v krátkém boji jsou poraženi a dali se na útěk.

Zde došlo v bodákovém boji i na mne a raněn, odvážen jsem sanitou na obvažiště, odkud vlakem odjíždím do Čech — do nemocnice.

Při čtení 17. č. »Prítomnosti« vzpomněl jsem si na vše, co před 20 lety jsem prožíval s desítkami tisíců jiných a vyhledal tyto své zápisky. Snad tehdy onen gardista i ona Slovenka, již odpovídáte v listárně, nebyli ještě mimo kolébku anebo — jsou-li starší 20 let — někde také nosili »úctu« a kytičky — bratřím Čechům, kteří je zbavili štěstí maďarského obsazení.

S projevem úcty

J. M., dělník

Lítost nad Alšovým Špalíčkem

Proč jej vydáváme v plné kráse a bohatosti teprve teď, proč musil Aleš na takovéto vydání svého díla tak dlouho čekat? Malá ochota nakladatelů anebo malý zájem našich čtenářů a milovníků knih? Vždyť první tři vydání Špalíčku (1906, 1912, 1933) byla brzo úplně rozebrána a také nejnovejší vydání melantrišské vyjde prý již brzo v druhém vydání, protože prvních 5000 výtisků bude již rozebráno. Byly jistě jisté těžkosti technického rázu, jak o nich mluví dr. Emanuel Svoboda v předmluvě melantrišského Špalíčka,

ku, ale to by se asi dalo všechno přemoci. Vedle příznačné tendence dobové, která nás vede k pramenům češství, je tu ještě něco, co nám tuto nepochopitelnou skutečnost pomůže vysvětlit. Za mnohé naše vzdělance vyjádřil to před 26 lety F. X. Šalda, jehož doznání čteme ku podivu jako reklamu na přebalu melantrišského Špalíčku: »My, lidé dneška, nejsme v ní (t. j. v Alšově přírodě a zemi) mnohem víc než pomíjivá bublina, která před chvílí vyvřela a za chvíli splaskne.« Šalda cítil, jak pouta, která u Alše vážala jedince s rodem, s mrtvými pokoleními, se zemí i nebem, jsou u moderních umělců zprerhávána, cítil, že Alšův svět leží za námi a že není návratu v něj. Ale to byl omyl duchů, jimž nebylo dáno Alšův svět jako dítě prožít. Ta pouta nebyla a nejsou u všech umělců zprerhávána, ani u všech moderních ne, a Alšův svět neleží za námi, ale v nás, a proto se do něho není třeba všem vracet. Potřebujeme jen, aby Alšovo dílo šlo mezi lid, jak si toho sám Aleš vroucně přál. Kéž je tedy čtvrté vydání jeho Špalíčku jenom úvodem k brzkému vydání jeho díla celého!

K. E.

Kdy se vyčerpají...?

Často čteme úvahy, opírající se o řadu čísel: ptají se, kdy se vyčerpají ložiska uhlí, nafty, různých rud a j. Nejsou to jen úvahy z poslední doby. Podobné našli bychom již v časopisech ze sklonku minulého století. Společným rysem těchto úvah z různých časopisů a z různých dob je, že se rozcházejí čísla, o něž se opírají. Je to přirozené. Lze jen zhruba, velmi zhruba odhadnout, a to zase jen přibližně, kolik asi zásob nafty, uhlí, rudy a j. leží v ložiscích, jak je dnes známe.

V celku nás z těchto úvah hlava bolet nemusí. Příští uhlí nám ještě do sklepa přivezou. Starost o uhlí budou mít lidé až za 1000, snad 2000 let. Kdo ví, zda lidé za 1000 či 2000 let budou ještě uhlím topit. Vždyť před sto lety se topilo jenom dřívím. Význam uhlí ukázal teprve rostoucí průmysl.

Vážnější jsou předpovědi různých odborníků, pokud se týkají nafty. S tou prý vystačíme jen třicet let. Dnešní chemie dovede však vyrobit umělý benzin. Jiná předpověď říká, že za 80 let bude prý nedostatek mědi.

Tyto úvahy vycházejí z předpokladu, že příští lidstvo ve větším množství bude užívat těchž surovin jako my. Ale i tu je ustavičný vývoj, stálá změna. Před sto lety se ještě nesvítilo petrolejem. Byly jen olejové lampičky a na venkově se svítilo loučemi. Dnes se svítí většinou elektrinou. Před sto lety dávali někde zdarma petrolejové lampy, jen aby si lidé zvykli na tu novinku, na svícení petrolejem. Dnes je tato starost zbytečná. Dnes nejvíce nafty, petroleje nepotřebují ti, kteří snad ještě svítí petrolejem; vlastní doba nafty a benzínu přišla teprve s rozmachem automobilismu a letectví.

Cenu mědi, které prý za osmdesát let bude nedostatek; objevila teprve elektrotechnika. Ale v letectví i jinde se užívá kovů a slitin, které ještě před sto lety byly neznámé. Je to především hliník, aluminium, hořčík, magnesium a j. V dnešní oceli jsou kovy a přísady, kterých se v minulém století ještě neužívalo.

Pochodil by dnes zle v národním hospodářství, kdo by chtěl obhajovat Malthusovo učení, podle něhož zeměkoule nebude moci užití stále rostoucí počet obyvatelstva. Ale tisknou se stále úvahy opravdu malthusovské: kdy se vyčerpají zásoby uhlí, nafty, rud a j.?

Může se vyčerpát jeden důl. Snad se najde uhlí v sousedství, nebo hlouběji v zemi, nebo se najde uhlí docela někde jinde. Ale je také možno postavit hydrocentrálu. Ta nahradí několik dolů; dá celým městům světlo, dopravu a ještě zbudě na průmyslovou výrobu. Vodních sil je využito dosud velmi málo. Žijeme převážně dosud jen z toho, co slunce uložilo pod zemí. Snad se najdou přímější cesty, vedoucí k silám přírody. Kdoví kolik převratů ve světě hmot a hledání sil učení technika a chemie v nejbližší době? Nebyli bychom v právu, kdybychom jen tak pochybovali o správnosti výpočtů různých odborníků o tom, s čím na jak dlouho vystačíme. Jsou to přesné výpočty podle toho, co dnes víme o dosavadních ložiscích a jejich pravděpodobném rozsahu. Ale právě: co víme o všem tom, co je pod zemí? Tyto úvahy počítají jen s tím, co se dnes těží a co se dnes potřebuje. Ale právě o dnešní technice a chemii víc než jindy platí: nevíme, co nám přinese zítřek. Kdo před sto lety měl tušení, že parní stroj bude největším revolučním, po němž přijdou stroje nové a další, které vyvolávají stále nové a širší vlny?

V. G.

Televise

V řadě zemí jsou nebo se staví televizní vysílačky. Televise proniká již do praktického života. Televise, rodná sestra rozhlasu (české slovo se dosud nenašlo) v poměrně krátké době udělala velmi značné technické pokroky.

Jednoduchý Nipkowův kotouč ustoupil složitým drahým a citlivým lampám. Ale v podstatě drží se televise při všem svém zdokonalení stále téže myšlenky: přenášený obraz se rozděluje v nepatrné bodové prvky. Ty se pak jako nárazy a změny elektrického proudu zesilují a vysílají. Na přijímací stanici se skládají a spojují v souvislý obraz.

Tento způsob je ztížen tím, že nejde jen o přenos nehybných, mrtvých obrazů. Bellinografie je velmi dokonalá: sotva kdo pozná rozdíl mezi bellinografií a obyčejnou fotografií. Nelze říci, že při bellinografii nezáleží na čase. Ale na vteřině a nějaké minutě, není-li jich mnoho, přece jen nezáleží. Ale u televise během vteřiny, jako ve filmu, musí se též obraz několikrát přijmouti a promítnouti.

Má-li být televizní obraz dokonalý, musí být počet bodových prvků velmi značný. Jinými slovy: obraz, děj musí být rádkován velmi jemně. Je to jako u zinkografických štoček, kterých se užívá v denním tisku. Čím hrubší mřížka, tím hrubší obraz.

Ale důsledky »jemnější mřížky« jsou v televisi pronikavější než v zinkografii. Jedním z důsledků televise (s 1 až miliony kmitů ve vteřině) je, že musí pracovat na krátkých vlnách. To jsou výhody i nevýhody. Televizní vysílačky mají — poměrně — malý okruh. Není náhodou, stávil-li se televizní vysílačky na nejvyšších místech. Ku cti přišla zase Eiffelovka a jiná taková — s nejmodernější anténou — je na Empire States Building.

Dnešní způsob televise je velmi dokonale propracován. Ale je to systém, kterému bude patřit budoucnost? Tento systém je velmi choulostivý, neboť má-li být obraz dokonalý, musí být přenášený prvek velmi drobný. Snad s počátku stačí matné obrazy. Jsou a budou vysílány televizní hry. Ale i ty počítají s hrubostí televizního přenosu. Televise se jistě zdokonalí. Ale — jsme na správné cestě?

Když posloucháme rozhlas, vnímáme současně řadu tónů, jejich odstín a barvu v témže čase, v témže zlomku vteřiny. Nad dokonalým televizním aparátem vzniká palčivá otázka: nebude potřeba v televisi hledat nové cesty, které by se uchýlily od rozkladu přenášeného pohybu v jednotlivé body? Nebude nutno hledat cesty zcela jiné a nové? Je to pro televizní otázku hamletovská: být či nebýt? Snad se tu použije, dosud plně nevyužitých vlastností nám dosud neznámých vztahů. Snad to bude současně vysílání řady prvků. Ale jak? Tolik je jisto, že televise i v dnešním, technicky dokonalém stavu, musí hledat nové cesty i provedení technické.

V. G.

politika

Pavel Hofman:

Na březích řeky Khalky

Po prvé po dlouhé době zmizely 4. července z titulních stránek japonských listů vítězné zprávy z Číny, z Fučou, Svatou, Tiencinu; byly vystřídány neméně triumfujícími depešemi od hranic Vnějšího Mongolska.

O půlnoci v pátek 30. června byla — podle těchto zpráv — zahájena japonská ofensiva proti sovětsko-mongolským posídkům na severozápad od řeky Khalky, vlévající se do jezera Buir-noru, jež leží jen nedaleko místa, kde se v nebezpečném souběžníku sbíhají hranice Sovětského Svazu, Vnějšího Mongolska a Mandžukua. Silné oddíly japonské pěchoty podnikly čelný útok na střed nepřátelské fronty, chráněný kryty. Japonské jezdeckto současně operovalo na obou křídlech u Balšagalu a Noro, zatím co části motorisované pěchoty podnikly obchvatný manévř. Po namáhavé akci se jim podařilo překročit řeku a vpadnout nepříteli do týla. Již v sobotu v noci byly mongolské oddíly v síle nejméně tři divisi úplně obklíčeny a jejich osud zpečetěn. Bylo zničeno i ukořistěno množství tanků a těžkých děl, celé desítky letadel byly sestřeleny.

Moskevská zpráva, vydaná dva dny později o týchž událostech, neví zhola nic o nějakém obklíčení, mluví o odražených útocích jedné pěší japonsko-mandžuské divise a šesti pluků motorisované jízdy a o protiútocích mongolských jednotek, vítězně skončených 5. července; mongolské ztráty se odhadují právě jen na 100 mrtvých a 200 raněných, ztráty Japonců jsou prý téměř desítkrát větší. — Jak vidět, i zde se bojuje též propagandou a tiskem. A zdá se, že také tato fronta má svoje »mrtvé«; z Ulan-Batoru se aspoň hlásí, že byl narychlo odvolán tiskový šéf japonsko-mandžuského generálního štábu, jenž si prý navykl poněkud předčasně ohlašovatí vítězství.

Poplašné zprávy z mandžuského pohraničí nejsou letošní novinkou; drobné incidenty se odtamtud ohlašují téměř nepřetržitě, závažnější jsou oznamovány s určitou pravidelností vždycky uprostřed léta. Zvláště července se zdá být kritickým měsícem těchto končin Dálného východu, kde v srpnu nastává jediná krátká doba deště.

Loni 31. července začal boj o pahorek Čankufeng, zakreslený na všech mapách světa do území Dálnévýchodní republiky SSSR. Dva roky před tím, téměř na den přesně, byla zahájena tehdejší japonská ofensiva na březích jezera Buir-noru. 4. července r. 1935 byl proveden první bezúspěšný pokus prosadit japonský vliv v Mongolské lidové republice vojenským nástupem, do něhož vyústily některé pohraniční srážky poměrně bezvýznamného rázu. A v dobách, jež předcházely vytvoření mandžuského císařství, zahájil 10. července 1929 maršál Čansueljan násilnou okupaci sovětské východočínské železnice, jež skončila teprve po čtyřměsíčním zápase porážkou útočnickovy armády.

Před čtyřmi lety byly cíle japonské politiky ve Vnějšího Mongolsku celkem skromné. Tokio žádalo jen dosazení představitele japonské vlády v Ulan-Batoru a zřízení přímého telegrafního spojení z mandžuského Hsinkingu k němu; tehdejší ultimatum bylo mongolskou vládou odmítnuto — je snad letos možno očekávat novou notu, která by chtěla už radikálnější zasáhnout do osudů Vnějšího Mongolska?

»Samostatnost« tohoto státu s necelým milionem obyvatelů, roztroušeně kočujících na stepích o ploše 1423 km², se datuje od r. 1911. Tenkrát se Mongolsko odtrhlo od Číny s vydatnou pomocí carské vlády, která pomohla v zemi k vítězství feudálním silám kmenových knížat a lamů, jejichž »chuchtovic« zjedнала v Urze vládní autoritu. Avšak již v r. 1919 se Čína znovu zmocnila Urgy a učinila konec chuchtově panství. Do dvou let způsobil nový obrat šíleně odvážný útok barona Ungern-Sternberga, jehož tisíc dobrodruhů porazilo mnohonásobnou čínskou přesilu a vztyčilo v Urze carské prapory. To bylo v únoru 1921 — v létě téhož roku přišla sem sovětská rudá armáda, Urga se proměnila v Ulan-Bator (Rudý bohatýr) a Vnějšího Mongolsko v Lidovou republiku mongolskou.

Je pochybno, může-li dnes někoho lákat nerostné bohatství mongolské republiky, třebať tu jsou značné zásoby uhlí, železa, mědi, olova, niklu a třebať se tu v nemalé míře vyskytuje zlato, stříbro, wolfram a rtuť. Japonsko by toho všeho mělo dost v Mandžukuu, jen kdyby mělo i dost kapitálu, potřebného k těžbě. Avšak strategický význam Vnějšího Mongolska je veliký a bezprostřední. Tudy vedou cesty ze sovětské Sibíře: mít je ve své moci by znamenalo znemožnit dopravu zbraní z SSSR pro Čankajšeka čili podstatně zkrátit válku v Číně. To by bylo neobyčejně důležité už pro dnešek; pro zítřek by po případě mohlo být ještě důležitější použít těchto cest o p a č n ý m směrem: do

Sibiře, kam lze po nich proniknout až na západ od Bajkalu a přetnout tepnu sibiřské magistrály daleko od Vladivostoku.

Ještě loni v červenci byly boje rozpoutány na cestě, vedoucí přes Čankufeng do Vladivostoku a ležící na sovětském území; letos se — aspoň zatím — bojuje jen v mongolském pohraničí a severní břeh řeky Khalky patří ještě k Mandžukuu. Loňského července »rekognoskovaly« obě strany svoje síly na svazích Čankufengu s výsledkem, který v nich obou utvrdil přesvědčení, že »ten druhý« se neodhodlá k válce. Od té doby je moskevská politika vůči Japonsku hodně bezohledná; nechce mu vyhovět ve věci rybolovu v sovětských teritoriálních vodách a dělá mu potíže v uhelných a naftových koncesích na severním Sachalinu. To obojí je pro Sovětský Svaz bezvýznamnou bagatelou, pro Japonsko však životním zájmem — v Tokiu si takovou politiku vykládají jako zlou vůli, velmi ostentativně zdůrazněnou také jednostranným přerušením diplomatických vztahů.

I za těchto okolností by však bylo omylem předstávat si, že se bojovné akce na mongolských hranicích rozvíjejí záměrně podle směrnic pověstného Tanakova plánu. V hlavách důstojníků, kteří mají v neutěšených garnisonách uprostřed stepí dost času snít samurajský sen o Asii, sjednocené pod vlajkou s vycházejícím sluncem, se ovšem nepochybně udržují velmi živé představy o tom, co všechno by bylo třeba vykonat k dobytí a zajištění japonského životního prostoru. Tokijští politikové krotí přílišnou neodůvodněnost vojáků, i když se s nimi jinak shodnou v přesvědčení, že Vnější Mongolsko je nejvhodnějším nástupištem k ofenzivě na Bajkalské jezero a sibiřskou magistrálu. Moudrý lišák si však dovede říci, že určitě hrozny bývají někdy kyselé.

A tak se v těchto končinách, kde má lidský život ještě mnohem menší cenu než v naší Evropě, snadno rodí incidenty a stupňují se ve vážné konflikty i mimo rámec cílevědomě sledovaných plánů. Z ostatního světa nevede do pustín kolem Buir-noru dost převodů, aby se mohlo myslet na tajné a přímé souvislosti mongolských srážek s událostmi v evropských nebo asijských centrech. Leckdo si už spočítal, že první zprávy o nich přišly letos dost brzy po zahájení britské obkličovací politiky, a počtáři ještě bedlivější dovedou snad na den vřadit ohlas Molotovovy řeči, Strangova příjezdu do Moskvy nebo vyhlášení blokády Tiencinu do řetězu bitev v mongolském pohraničí. Přes to lze sotva mluvit o nějaké přímé souvislosti. Věc je tu trochu jiná: všechny ohlasy velké politiky nepůsobí zde jako rozvážené podněty k centrálně řízené a záměrně stupňované akci, nýbrž jako další impulzy k podrážděným činům. K činům, jež nejsou usměrňovány z politického ústředí, nýbrž tryskají z místních středisek, reagujících na místní příčiny — ovšem v napětí, rostoucím v tempu rozhodujících událostí celého ostatního světa.

Tento pořád ještě lokální ráz srážek na mongolských hranicích snižuje jejich bezprostřední význam; boj dvou divísí na březích řeky Khalky není tak nebezpečný pro světový mír, jako by byla přestřelka dvou finančních hlídek kdesi v Evropě.

Pro budoucnost, po případě nepřilíš vzdálenou, je však nebezpečí právě v nedostatečném politickém zapojení vojenských akcí, jaké přirozeně charakterizuje podniky místních velitelů, jen dodatečně schvalované nadřízenými instancemi. Centrálně řízené akce se mohou rozvíjet nebo brzdit v rámci sledovaných cílů; bezprostřední reakce na místní podněty dostávají však snadno tendenci vzrůstat ve svém spádu jako lavina. Na jednom místě neprojevívá banda několiků lupičů dostatečný respekt ke státním hranicím, přepadne vesnici na jejich druhé straně a stáhne se zase zpátky; o dva dny později ji tam stihá četa trestné expedice. Ta na-

razí na nepřátelské přední hlídky více méně pravidelného vojska a je zahánána; přivolá si posily a opakuje svůj pokus s větším úspěchem. Nepřítel vyšle do boje několik stíhaček, odpovědí bude nálet bombardovacích letounů na jeho zázemí. Do operací zasáhnou první tanky, sousední posádky vypraví motorisované oddíly. Čety vyrostou na prapory, prapory na pluky — a poslední zprávy od řeky Khalky hlásí už bitvu celých divísí. Co lze potom očekávat pro příští týdny?

Už několik let stojí proti sobě na Dálném východě dvě veliké armády, vydražďované neustálými potýčkami; poslední vzdechy umírajících kamarádů nejsou nejlepší výzvou k umírněnosti. Jejich hlasy ovšem nepronikají až do politických centrál, kde se rozhodování řídí méně sentimentálními zřeteli. Pokud je jen jedna z obou velmocí angažována jinde, potud je pořád ještě naděje, že požár nepřeskočí sibiřskou hranici. V Tokiu musí za takových okolností převládnout zdržlivost vůči Rusku, zatím co v Moskvě mohou počítat s tím, že pro ně nejlépe pracuje čas sám, vyčerpávající síly velkého soupeře v nekonečných prostorech Číny. Situace se tu však mění tou měrou, jak evropská »válka nervů« hrozí přejít v otevřený konflikt zbraní.

Prozatím má napětí na mongolských hranicích především svoje vlastní zákony, nepřilíš poslušně vzdálených ústředních vůlí politických činitelů. Je na obou stranách ovládáno základním příkazem: za žádných okolností neukázat slabost — čím černější noc, tím hlasitěji pískat. Tento příkaz diktuje velitelům malých úseků kolem Buir-noru nebo na Čankufengu jejich bojové dispoice. V měřítku celých kontinentů může též příkaz přimět tokijské politiky k tomu, aby dali obsadit tři další smluvní přístavy v Číně, jakmile se rozhodli k experimentu s blokádou anglo-francouzské koncese v Tiencinu; a aby — při nejmenším — dovolili vystupňovat vojenské akce i v sousedství Ruska ve chvíli, kdy se octli ve vážném konfliktu s Velkou Británií.

Neboť svět je dnes tak malý, že mezinárodní politika pracuje jakoby v systému spojitých nádob. Loni touto dobou napsala novoyorská »The new Republic« v souvislosti s boji na Čankufengu: »Na Dálném východě je druhý jícen sopky, jejíž první nebezpečný kráter leží na hranicích Československých.« Dnes by se nabízela obdobná metafora s nebezpečím krvavé zátopy, hrozcím na jednom konci světa od břehů Visly, na druhém od břehů řeky Khalky. Jenže letos už možná nebude tak snadno zachránit loňskými metodami pověstnou Chamberlainovu kytíčku míru.

národní hospodář

V. Št.:

Světová situace hospodářská

Hospodářství a zbrojení

Každý rok předkládá ředitel Mezinárodního úřadu práce soubornou zprávu o světové hospodářské a sociální situaci Mezinárodní konferenci práce. Zpráva z letošního května je prvá zpráva nového ředitele této instituce, Američana Johna G. Winanta. Nejzajímavější je jím podepsaný úvod, který začíná slovy: »Ve chvíli, kdy vám předkládám tuto zprávu, obzor mezinárodní politické situace se rozhodně nevyjasňuje, je tudíž pochopitelné, že výsledky, dosažené Mezinárodní Organizací Práce v posledních dvanácti měsících jsou nedostatečné«.

Z velkých mocností přistoupily sice v posledních letech do této mezistátní sociálně politické organizace Spojené Státy severoamerické a Sovětské Rusko, ale vystoupilo Německo, Itálie a Japonsko. Je tudíž tato světová organizace

neúplná, neboť v ní chybějí tři průmyslové velmoci a současně brání její úspěšné činnosti mezinárodní nejistota. Mezinárodní napětí přirozeně podvazuje normální chod a rozvoj mezinárodního obchodu a ve všech zúčastněných zemích snižuje životní standard širokých vrstev vystupňované zbrojení.

Ředitel John G. Winant označuje dnešní situaci za »předválečnou« a charakterizuje ji takto: »Současný stav ozbrojeného míru má řadu důsledků: zrychlení výrobního rytmu v úseku válečného průmyslu, stoupající povolávání mladých mužů k vojenským útvarům, klesající nabídka a stoupající poptávku po pracovních silách, rychlý vzestup veřejných výdajů a veřejného zadlužování, krytí vojenských výdajů a z toho nutně plynoucí inflační zjevny, které přirozeně způsobují zdražování životních potřeb a snižují životní úroveň lidových vrstev. Čím déle trvají tyto zjevny, tím více se zesilují jejich důsledky a nastalé ztráty blíží se ztrátám způsobovaným válkou. Jaké jsou bezprostřední důsledky, pokud jde o pracovní podmínky? Snaha po zrychlení výroby vede k prodloužení pracovní doby, což má nepříznivý vliv na zdraví a bezpečnost zaměstnanců, zejména trvá-li toto přepínání delší dobu. Zákonných předpisů a ochranných ujednání kolektivních smluv není dbáno nejen pokud jde o dospělé muže, ale i pokud jde o zaměstnávání žen a mladistvých.«

V takové době přirozeně státy jsou stavěny před těžké problémy a především se musí připravit na těžký přelom, který vznikne při přechodu od dnešního zbrojního hospodářství ke skutečnému mírovému a světovému hospodářství. Je nutno připravit plán, jak převést zaměstnance válečného průmyslu do normální výroby, problémy, jejichž obtížnost jsme již poznali po skončení poslední světové války, v období, které jsme nazývali »demobilizační krizí«. Tyto nové obtíže, které jistě nastanou, jsou též příčinou, proč se Správní Rada Mezinárodní Organizace Práce, skládající se ze zástupců vlád, zaměstnanců a zaměstnavatelů různých států, jednomyslně usnesla, aby Mezinárodní úřad práce pokračoval ve své, třebaže omezené činnosti i v případě nové světové války. Ředitel M. Ú. P. Winant ve svém úvodě píše: »Úkoly, které by nám přinesla válka, by byly naléhavější a osudovější, než které plníme dosud.«

Lituje, že poměry ho donutily, aby snížil výdaje svého úřadu, ale brání se propuštění hlavního kádru svých spolupracovníků, odborníků osvědčených a zapracovaných. Píše: »Ve světě, v němž ročně se vydává 16 miliard dolarů jen na přímé zbrojení a v němž je 8 milionů mužů ve zbrani, výdaje na mezinárodní instituce opravdu nepadají na váhu. Není snad zbytečné připomenout národům, že úhrnné investice do budov a věcného zařízení Paláce Společnosti Národů, Mezinárodního úřadu práce, Mezinárodního zemědělského ústavu v Římě a Stálého mezinárodního soudu v Haagu jsou nižší nežli náklad na jeden moderní válečný velkokřižník, stejně jako počet zaměstnanců všech těchto institucí nedosahuje počtu osob jednoho polního pluku v plném stavu.«

Tolik z úvodu této zajímavé zprávy.

Mezinárodní hospodářská situace

Zpráva zjišťuje, že většina zemí v první polovici roku 1938 cítila pokles hospodářského cyklu, který se počal jevit již v polovici roku 1937. Vznikla vážná obava, aby pokles hospodářského koloběhu nezvrhl se opět v těžkou a dlouho trvající krizi. Proto řada států rychle přikročila k protikrisovému opatření, aby uměle oživila hospodářský běh statků.

Státy se nedopouštěly již chyb z let 1929 a následujících. Nikde nebylo sáhnuto k prostředkům deflačním, které snižováním mezd a tím spotřeby byly by jen zvýšily nebezpečí odbytové krise. Naopak, čerpající ze zkušeností let 1929–1932 ihned nastoupily – zejména Spojené Státy

severoamerické a Anglie – cestou právě opačnou. Jak vážná hospodářská krise hrozila, poznáme z faktu, že ve Spojených Státech poklesla od polovice roku 1937 do května 1938 výroba o plných 35 procent. Proto bylo sáhnuto k metodám, osvědčivším se v poslední hospodářské krizi. Amerika se zřekla sterilisování zlata, plynoucího z Evropy, snížila zákonné krytí měny, státní papíry, kterými byly rychle financovány veřejné investice, byly cedulovými bankami kupovány prováděním operací na volném trhu. Veřejné investice byly ve velkém měřítku rychle uskutečňovány i za cenu sice přechodného, ale poměrně podstatného rozpočtového deficitu.

Stejně bylo postupováno v Anglii, Dánsku, Švédsku, ba i ve Francii, kde vesměs tyto tendence byly zesíleny přicházející a mocně stoupající zbrojní horečkou. Hospodářská krise a zejména pokles zemědělských výrobků a surovin je zažehnán zbrojením, ovšem toto východisko z hospodářské krise a nezaměstnanosti přináší pro lidstvo těžká utrpení v každém případě. Nebezpečí buď kríší krvavých nebo zvrátů sociálních.

Jako zbrojení náhle změnilo hromadnou nezaměstnanost v nedostatek pracovních sil, stejně pokles přebytečného zbrojení přivodí náhlou nezaměstnanost a hospodářskou poruchu, k jejímuž zdolání by se měly již dnes konat přípravy. Tato krise bude pravděpodobně pro svoji náhlou velmi těžká, ale bude ji možno ve světovém měřítku poměrně snadno odstraňovat. Přistoupí se od hospodářské autarkie k obnovení mezinárodního obchodu a k výrobě a investicím produktivním, vždyť bude velká poptávka, ba hled po spotřebních statcích.

K normálnímu udržení hospodářského života zejména v zemích pokročilé civilizace, je třeba čilé mezinárodní výměny zboží a i lidí. Obojí je od počátku poslední hospodářské krise, to je od roku 1929, podvázáno. Tehdy se počaly státy bránit přílivu cizího zboží a přistěhovalectví z důvodu ochrany domácího trhu. Dnes opět se země uzavírají cizímu zboží i na úkor hospodárnosti z důvodů politicko-strategických a zejména ze snahy po poměrně největší hospodářské soběstačnosti v případě války, svoobodnému pak přistěhovalectví se dnes téměř všechny země brání z obav – oprávněných i neoprávněných – před nepohodlnými cizinci v případě války.

Problém uprchlíků

Počet emigrantů a uprchlíků v důsledku válek a politických změn v posledních letech ohromně vzrůstá. Nemysleme jen na střední Evropu, ale též na skončenou válku ve Španělsku a dosud trvající v Číně. Světem bloudí statisíce bezradných uprchlíků ze všech společenských vrstev.

Správně poukazuje zpráva ředitele Mezinárodního úřadu práce, že problém uprchlíků nelze řešit pouze zemědělskou kolonizací. Každá hospodářská krise v naší době počíná poměrnou nadvýrobou zemědělských výrobků, neboť se stoupající životní úrovní stoupá poptávka po potravinách v daleko menší míře, nežli po ostatních výrobcích a službách. (Studie o rodinných rozpočtech nám prokazují, že výdaje na potraviny při určité výši příjmu se stabilisují a při vyšších důchodech relativně klesají na prospěch výdajů na bydlení, ošacení, vzdělání, zábavu a jiné.) Proto je neúčelné odkazovat kvalifikované průmyslové dělníky, natož odborné síly z vrstev studované inteligence na zemědělskou práci, když by mohli být ve svém oboru celku daleko užitečnější.

Problém uprchlíků ve svém celku je tím obtížnější, poněvadž země, které nejsou přímo účastny na mezinárodním napětí a zbrojení trpí stále trvalou nezaměstnaností. Vždyť ve světě dělba práce a výroby mezi státy, technické možnosti a racionalisace v normální mírové výrobě zemědělské a průmyslové stále rychle pokračuje, a to za současného zkracování pracovní doby a vzestupu reálných mezd (koupěschopnosti pracujících vrstev) nad úro-

veň z roku 1929. Nejtýpickejší je tento vývoj ve Spojených Státech severoamerických.

Z veľkých zemí není nyní nezaměstnaných pouze v Německu, Japonsku a Sovětském Rusku, v kterýchžto zemích stoupá absolutní i relativní zaměstnanost žen a pracovní doba není zkracována, ba v řadě oborů musela být v posledních letech prodloužena.

Bydlení a placené dovolené

Zajímavé kapitoly jsou věnovány ve zprávě ředitele M. Ú. P. bydlení a placené dovolené zaměstnanců.

Závadné a nedostatečné bydlení podlamuje zdraví fyzické a morální, zlepšení bydlení má ihned za následek zvýšení fyzického a duševního standardu. Proto evropské státy od skončení světové války všemožně podporovaly lidové bydlení a největší pokrok v tomto směru učinili v Anglii, kde za posledních dvacet let bylo vystavěno 4 miliony nových obytných domů. Ale nyní výdaje na zbrojení podvázaly možnosti veřejné ruky ku podpoře kultury bydlení.

Ve světové sociální politice posledních let, mimo opatření proti nezaměstnanosti, zejména povinné pojištění proti nezaměstnanosti, největší rozvoj lze zjistit na poli placených dovolených zaměstnanců. Jestliže v roce 1920 pouze Rakousko mělo zákon o placených dovolených dníků, v roce 1933 jsou placené dovolené uzákoněny ve 23 státech a v 14 dalších státech aspoň pro určité kategorie soukromých zaměstnanců. A tak podle posledních statistik má v Itálii právo na placené dovolené 2½ milionu osob, ve Velké Británii 9 milionů, v Německu 16 milionů a v SSSR 25 milionů osob.

V ý ž i v a

Nejobecnější zájem pro pracujícího člověka je bohužel stále otázka obživy a v některých zemích – zejména v koloniích – především výživa. Její nedostatečnost – pokud jde o množství a jakost – bývá příčinou dětské podvýživy a z toho plynoucí dětské chorobnosti a úmrtnosti, zpravidla pak fyzické slabosti a neodolnosti pro celý život.

V řadě států dbá o zlepšení výživy spotřební družstevnictví, stravování školní mládeže, odborné kursy o účelné výživě atd. Ovšem toto vše je nedostatečné, nezbytnou hlubší sociální reformu nelze nahradit vnějšími téměř jen okrasami. Správně pravil prezident Roosevelt na kongresu amerického Červeného kříže: »Všechny přednášky o účelné výživě jsou k ničemu, jestliže děti nemají co jíst«. A věru v řadě států celé vrstvy obyvatelstva hladoví, ačkoli jejich nasycení by bylo nejlepším prostředkem k zatehnutí nebezpečí zemědělské odbytové krize na téměř nedohlednou řadu let.

Uvědomte si jen miliony zmírajících hladem po každé neúrodě v Číně, Indii a jinde. Kolik národů a kmenů je ještě decimováno trvalou podvýživou a zamořeno epidemiemi, které by bylo snadno zmocni. Naučit je moderním pracovním metodám, opatřit je technickými a hygienickými vymoženostmi mírové kultury znamenalo by nejen ohromné zvýšení jejich bídného životního standardu, ale i zvýšení blahobytu celého světa.

Kdyby vedoucí národové a zejména Evropa dovedla pracovat za cíli lidskými a v zájmu všem společném, kolik naléhavých problémů mírového hospodářství rozměru opravdu světových a i pro XX. století gigantických by tu bylo ještě k zdolání. Vzpomeňme jen našeho zemřelého Tomáše Bati, pro kterého bylo cílem obout všechny, kteří ještě musí chodit neobuti.

literatura a umění

Jindřich Chaloupecký:

Nesnáze s moderním uměním

Na nás, kteří jsme při moderním výtvarném umění, vynesl Karel Horký v nedělním feuilletonu Českého Slova žádost, které... těžko vyhovět.

Navázal na článek Jaroslava Zatloukala, který chtěl přispět k pochopení moderního umění,

»do dnešního umění vtrhla úžasná obrazotvornost,« psalo se tam; »výtvarník přestal zpodobovat, kopírovat předměty, moderní výtvarník maluje své sny... Obecenstvo nestačí držet krok v chápání těchto nových výtvarných výbojů a mělo by být tedy poučováno. Třeba sám vystavující umělec by měl nechápavým pozorovatelům vysvětlit, co jeho obraz znamená, co jím chtěl říci...«

Potud Zatloukal. A Horký, chytaje pisatele za slovo: »Obraz jako rebus? Obraz jako záhada, kterou je třeba teprve řešit a širšímu obecenstvu vysvětlit?... Dejte si už jednou s námi tu práci, odbedněte nám hlavy, zatrubte nám své vysvětlení důkladně do nich, nic se neurazíme. Pozvěte si nás, nechápavý dav, na Slovanský ostrov, rozvěšte tam trochu takových rebusů, ukážte na ně hůlkou, odhalte nám srozumitelným slovem jejich tajemství, poučte nás.«

Je možno odmítnout? Horký odpovídá logicky na Zatloukalův návrh, »obecenstvo mělo být poučováno«, jdi tedy a poučuj. Nevěří Horký, že by se někdo tohoto úkolu nepodjal? I podjal, je dost takových. A že by se mu to nepovedlo? Uvidíme.

Zopakujme si: »výtvarník přestal zpodobovat, kopírovat přírodu...«

Milí a vážení pánové! Ani ten nejmizernější kýčář, ten s břízkami, nezpodobuje, nekopíruje. Snad nedělal je ani v plenéru, dojísta však tu trávu přizelenil, tam nebe přimodřil, tu cestičku přikroutil – aby se to líbilo. Natož pak nějaký mistr renaissanční. Snad známo je, že ty jejich obrazy jsou umně a důmyslně komponovány v prostoru, tvaru, barvě, a to je tedy opak zpodobování. Ale snad alespoň impresionisti Monet, Slaviček... Znáte Moneta? A znáte Slavička? Myslíte, že ten pathos jeho Kameniček je z kopírování předmětu? A chce snad někdo dokonce tvrdit, že Vltavu u Tróje namaloval tak, jak ji viděl? Velmi divně by ji byl viděl, kdyby ji byl takhle viděl a ne teprve namaloval. »Výtvarník přestal kopírovati...« Ale ne. On nepřestal. On totiž vůbec nezačal.

»Moderní výtvarník maluje své sny.« Takhle, vlastně tedy moderní umění začalo »zpodobovat, kopírovat předměty«, buďtež těmito předměty sny. Poněvadž sen je také předmět, nezáleží na tom, že vymyšlený, vysněný, ale na každý způsob je to »zpodobování, kopírování«. Vidíte, až sem jsme došli. Co teď? Vzít hůlku, ukazovat jí na obrazy... Nezbývá nic jiného. Bereme hůlku, jdeme před obrazy.

Abyste nám nevyčítali obmyslnost, nezačneme, jak se to dělá, ani s Negry, ani s Byzanci, ani s praeklasickým uměním řeckým, ani s uměním středověkým.

Listujte jen tak v reprodukcích nejznámějších děl Lionardových, Tizianových, Velasquezových a tak dál a tak dál... vyberte si podle svého gusta.

A před každým, před každým se ptejte: z a l e ž í tento obraz v tom, kolik se opírá o skutečnost, či v tom, co s ní a z ní dělá?

To velké, to úžasné, to krásné, v čem je?

A snad dospějeme v nerušené shodě k tomu, abychom si řekli, že uměleckost obrazu záleží v tom, kolik se od skutečnosti – tak zvané skutečnosti – liší, právě v tom oddálení, divném rozporu, rozryvném, ořásajícím, obkluzujícím rozporu, v té závratné skulině, která tu je mezi obrazem a tím, čemu říkáme skutečnost, v tom je to, proč je obraz uměním. A z té skuliny cosi se line, až to bolí.

Že je někdy štěrbinata široká jak mezi znenáviděnými se protinožci a tma tmoucí? Že jindy štěrbinata uzoučká jako mezi milenci a záře, záře přes celý svět? A naopak. Na

tom, jak je skulina široká, záleží ze všeho nejméně. Marně Zatloukal tvrdí, že od té chvíle, kdy se obrazy přestaly podobat skutečnosti, úžasná obrazotvornost vtrhla do dnešního umění... Ale ne, neřeba se dovolávat zrovna jen Bosche, ale co Tintoretto, Goya a... a kdo chcete... Což tohle není úžasná obrazotvornost?

Ne-li, tož zlomte hůlku, již jsme ledva do ruky vzali, a »kosatá triga přeše mne«. (To je z Weinera.)

Ale jsme-li už tak daleko, že jsme se shodli v tom, že je tu cosi »úžasného«, »divného«, »závratného«, nechtějte, nechtějte, prosím, aby kdo řekl, co. »Sám vystavující umělec by měl vysvětlit, co jeho obraz znamená...« Pařížku, nevyrušujte, a řekněte nám obsah básně vlastními slovy! Co básník praví? Ejhle ho, tupce, ukažte své pochopení a řekněte, co básník říci chtěl? Nevíte? Jděte do praktického života, porta patet, studente. Básník chtěl říci, že je květen a že vnitřní sekrece způsobuje, že všecko má chuť se milovat. Pročež tato báseň je klenot české poesie, zatím co vy vejráte na ni a nerozumíte jí.

Vejráme a nerozumíme. Co se dá namalovat, nedá se říci, co se dá říci, nedá se namalovat: tak je to. Obraz je věc bláznivá a záhadná, není pomoc. Rebus. Rebus, a neřešitelný.

Neřešitelný, jako každá věc živá, jako všecko, jako toto srdce, které bije, jako tento krystal poslušný geometrie, jako tento paprsek, který se odrazil od vody.

Jděte mi k šípku s uměleckou výchovou! Jediné, co se dá dělat, je, abyste obrazům důkladně, spolehlivě, nevývratně a navždy nerozuměli.

To nemíní býti paradox. Chceme jen říci tolik: umění, obraz, báseň, skladba je věc živá, a nemůže býti chápána jinak než živým. S uměním je třeba žít, používat ho jako pomůcky v životě, pomůcky v životu. Takto tedy, a ne rozuměti, ne vykládati.

Má-li býti moderní umění souzeno, musí býti souzeno jen tímto způsobem.

Pochopitelně tedy může býti souzeno tím spíše, čím mohutnější životní intenzita si ho bude používat. Proto snob, který jde za zvláštností, apatností, neobvyklostí, za zajímavostí, soudí nejpovrchněji. Proto společnost, která žije v příznivých životních poměrech, snadno, pohodlně, bez nesnází, bude soudcem málo rozeznávajícím, a společnost, na kterou přijdou těžké doby, která se ocitne bez starých a zavedených jistot, která se bude muset ztěžka orientovat, ta vloží i na umění nové a těžší požadavky, požadavky větší životní výnosnosti.

Ocitáme se teď v této situaci, nejen my v Čechách. V moderním umění se již nějakou dobu rozvíjí skrytá krize, a snad se nemýlíme, soudíme-li, že to moderní umění táže se samo sebe, co vykonalo a co je schopno vykonat. Je nutná tato krize a tato revize. Kolik věcí špatných a mátožných, kolik hochštaplerství a drobných podvůdků, kolik ubohosti a kolik drzosti se přizívilo po válce na moderním umění! Jak zkorumpovala jeho konjunktura!

Ale tato revize nemůže býti vykonána a tedy nebude vykonána ani racionalistickým rozbořením s hůlkou v ruce, ani přísným vyšetřením, co se má a co se nesmí.

Život sám musí sebou změnit moderní umění, a každý jeho čin zvlášť, každý jeho obraz, každou jeho sochu zvlášť. Nebojte se, vykoná to se spravedlivostí nejneúprošnější. Kdo však dnes může říci, který je obraz a socha zůstanou, mluveno slovy Horkého, »srozumitelné bez rozdílu všem českým srdcím a duším«, a dál ještě, kterému že zmaťku, kterému těžkému a jen uzoučkému kroužku zasvěcenému určenému experimentu budou vděčit za to, že jim otevřely cestu? Nechte čas zrát, je tajemný a nikdo neví, po čem se pídí. Buďte trpěliví a nepředepisujte mu, stejně se nakonec zařídí po svém.

Jistě od minulého století zase – není to v dějinách po prvé – nabývá umění rysu laboratornosti, jako v nějaké tajné shodě s celkovým charakterem moderního ducha, jak se snad nejvýrazněji projevil v současné vědě. Planckova teorie kvant je jistě ještě o kousek záhadnější, rebu-

sovitější, nesrozumitelnější než Picassovy obrazy, a přece nikdo to Planckovi nevyčte. Nejsou to snad tyglíky, v nichž se vaří budoucnost? Je možné, aby toto hrozné úsilí ducha mělo skončit jen ve foliantech knih a kumbálech galerií?

Horký žádá nejen umění srozumitelné, ale také české. Srozumitelné české nebo česky srozumitelné. A hned nás také vede před příklad: Hynaisovu oponu v Národním divadle.

Mluvit o národním charakteru, a dokonce o národním charakteru umění, je věc velmi ošemetná. Kdo je francouzštější: Mallarmé nebo Rabelais?

Přesto však, pokusme se. S výhradou všech omylů.

Namátkou začneme u Osmy. Počínají od Muncha, pak jedou do Berlína, teprve odtamtud do Paříže, a zase pokračují Gogha. Ale jak zvláštně reagují! Brání se rozmáchlostí a afektu, ke kterému tyto vzory nejspíš svádí. Ztemní a ztlumí i Gogha, i Muncha, hledají konstrukci, řád. Vizte Slavička, francouzský impresionismus mu nabízí všechen ohňostroj nevidaných barev a všechny neznámé svobody štětece, když po této pobídce uvolní svůj štětec od všech pravidel, hned zároveň přinucuje barvu téměř k monochromii a zamýšlí se nad stavbou obrazu. Vizme generaci Národního divadla, kterou Horký tak obdivuje, a ty dva největší z nich, a já říkám jediné velké mezi nimi: Alše a Myslbeka. Alše: první kresby rozvíjejí linku v nějaký divoký čardáš – a hned pak přijde Vlast, a tato linie svírá se v tvrdou monumentalitu, a na konec uzavírá svůj umělecký osud na několik nejškromnějších, nejchudších kartiček papíru, jen zlehka popsaných krátkými čárkami špičatého pera, jediné slze není dovoleno, aby je rozpila, aby prohloubila stín, aby změkčila křivku. A co je jiného Myslbek, než stále stoupající úsilí o přetavení každého lyrického rozmachu v těžký kov uzavřeného tvaru? Pohlédme na generaci realistickou, na Purkyně, na Pinkase, zase totéž. Jako by české malbě ze všeho nejvíce neseseděl afekt a efekt. Jako by vždycky vyrovnávala svůj pahos vnitřním utužením a vnější nenápadností, nikdy si nedovolí rozletět se a rozbourit se někam ke grimase, k rétorice. Jen vzpomeňte i toho Brandla, uprostřed vši výmluvné teatralnosti barokní je vždy trochu chudší na pohyb, na gesto, kondensuje je, usměrňuje je, jak těžko vzlétá jeho anděl na Pozdravení Tobiášověl, jaký neohrabanec mezi svými současnými kolegy! A všechnu našeň chce skrýt v tajnou extasi barvy.

Takové asi musí být umění národa, který ve svých osudových chvílích zmlká a nalézá sebe v nejneokázalejší síle vnitřní, národa prudké, pestré a srdečné smyslovosti, který se naučil trpce se v sebe uzavírat a ze všeho nejvíce nevěřit frázi a pompě. Tento národ, jsou to Češi?

A nyní, poslechnuvše pokynu, odberme se k oponě Hynaisově. Dovolte, abychom si ji vzali na tu chvíli v Národního divadla, toto prostředí je nepříznivé svobodnému úsudku. Což i ladění orchestru v Národním divadle nám neznívá tak nějak podivně slavnostně, svátečně, nepůsobí tak trochu jako posvátný ceremoniel? Bůhví, v čem to je, že je tak docela jiné než ladění orchestru ve Štromovce.

Nuže – tento koncert půvabných gest, štíhlých krás, vzrostlých jinochů, řásnění taftu, jižního slunce a italských puttí, tento vzlet parátního koloristy, tento švih brilantního komponisty... není to od základů jiné než zbytek českého umění, není to výjimka docela mimo pravidlo? A je tohle zrovna češství? Tato gracie, tato výmluvnost, tato elegance, bystré placírování pointy, při tom uměřený vkus, kultivovaná dokonalost, již není nic nesanadné... nevím, ale zdá se mi, že cítil-li se Hynais víc Pařížanem než Pražanem, vysvětluje to jeho malbu.

Chci říci tolik: kdyby se mělo žádat na českém umění, aby si vzalo za vzor »srozumitelnost« Hynaisovu, podtrhla

by se mu půda pod nohama. Česká půda. Za požadavek »srozumitelnosti« se tu schoval požadavek malby výpravné a snadno pochopitelné, totiž bez námahy, totiž nevyžadující si od diváka zvýšeného úsilí. Nemusí zmnožit k vůli němu svou životní intenzitu, nemusí se snažit mu vyrovnat.

A chci říci: český národ není zvyklý žít tak snadno. Nepotřebuje proto tak snadného umění. Nebylo by ho hodno.

Pan Horký napsal ve svém článku dobrá slova o tom, že dnešní »nová, pohnutá a krajně odpovědná doba ukládá našemu národu velkou odpovědnost i ve věcech jeho umění. Rád bych ho zde ujistil, že tento článek byl psán právě jen z vědomí této odpovědnosti. Domnívám se, že se musíme snažit v těchto věcech se dorozumět a že to alespoň v jisté míře jest možné. Prosim ho proto, aby přijal mou polemiku v dobrém.

do ba a lidé

J. Drda:

Zaměřte Pražana

Chcete-li zaměřit letadlo ve vzduchu, vezměte aspoň dva pevné body na zeměkouli, postavte na nich radio-goniometrické stanice a pomocí příslušných přístrojů najděte směr, v němž je letadlo od gonia. Směr gonia A se vám protne se směrem gonia B a vytvoří průsečík, v němž lze předpokládat ono letadlo. Podobným způsobem lze zaměřit černou vysilačku.

Budete-li mít pevné body tři, bude měření přesnější. Budete-li jich mít pět a klapne-li vám to, bude to už neomylné.

Pisatel těchto řádků, neposedný diletant psychologický, si umínil, že z pomyslných pěti bodů zaměří obyvatele Prahy čili Pražana. Jako bod A si zvolil průvodčího tramvaje, bodem B je prodáváč novin, bodem C sadový zřízenec, bodem D policejní strážník a bodem E muž, jenž sbírá na ulici špačky. Autoru budiž odpuštěno, že nešel hledat své body do sfér vysloveně vysokých, ba že dokonce s bodem E sestoupil až na nejzazší konec chudiny, jejíž morálka je třeba odlišná od morálky středně-vyšších vrstev. Pisatel totiž chová takový dojem, že právě lidé, nezatižení příliš společenskými ohledy, mohou své soudy pronášet s přesností nedeklinovanou, nevyčýlenou atmosférickými i jinými rušivými vlivy.

Pět pražských P

Pokud jde o povahu otázek, vznesených na body A až E, držel se pisatel starého vzoru o pěti P a ptal se na poctivost, pravdomluvnost, přejícnost, pořádkumilovnost a konečně i popudlivost Pražanů.

Poctivost? řekl bod A zpytavě. No, celkem jsou Pražáci poctiví. Až na několik notorických zjevů černých pasažérů je na pražských tramvajích zvykem platit rádně svůj lístek. Muži jsou pečlivější než ženy. Ty někdy drží celou cestu z Holešovic až Na můstek v ruce K 1.20 a dávají pozor, aby se tvářily roztržité a zapomnětlivé, kdykoli jde průvodčí kolem. Nejvíce jsou lidé nepoctiví kolem 23. hodiny. Čtvrtina lidí, nastupujících několik minut po této hodině do vozu, se snaží přesvědčit průvodčího, že nastoupila minutu před 23. hodinou. Tento zvyk je dost rozšířen mezi studenty, kterým platí legitimace právě do této hodiny.

Prodáváč novin, tázan na poctivost Pražanů, prohlásil: — Ale jo, já myslím, že Pražáci sou v jádře poctiví. Noviny platěj celkem správně. Sou ovšem takový, kerý se snažej kupovat v poslední chvíli, dyž už je vůz v pohybu, a pak ten šesfák nemůžou najít... Ale těch není

moc a já už je znám na svej trati všechny. A jak někerej jede, dělám, že nevidím, kdyby si třeba ruku samým máváním utrh.

Bod C, sadový zřízenec, napřed položil otázku, myslím-li těmi Pražany taky mládež. Když jsem jej ujistil, že tentokrát mám zájem o lidi dospělé, zjasnil tvář. — Teda mládež je sběr, to jo. Ale mládež už taková bejvá. Jinak de s lidma vyjít. Mám rád starý pány, protože ti mi leckdys vohlídaj líp, než bych to moh já. Nejlepší sou starý úředníci. Ty holt to všechno berou ouředně a dyby někdo utrh lísteček, jsou ochotný zavést trestný řízení. Sou ovšem i páni laskaví, kerý udělaj provinilci přednášku. Se starejma paníma je kříž. Už jsem leckdys leckterou viděl, jak si trhá macešky nebo růžičku. Jednu sem dokonce chyt, jak si chtěla do taštičky schovat celý trsik, vyrýpnutý i s kořeny. Plakala a prosila, že to chce na hrob mužovi a že na to nemá. Pak jsem se dověděl, že má na Vinohradech dva domy.

Bod D, pražský strážník, má lidi rozdělené takto: na lumpy a na slušné. Ti slušní jsou obvykle poctiví, s těmi lumpy holt je kříž. Jsou však i případy, kdy lidé tak zvané slušní jsou nepoctiví. Když se to opakuje víckrát, tak je pan strážník prostě přeřadí z kategorie poctivých do kategorie lumpů a je to. Ale jinak si na poctivost Pražáků nelze stěžovat. A nejpoctivější jsou chudí lidé. Ani nemáte ponětí, kolik poctivých nálezců je právě mezi chudáky. Kdy se pokoušejí lidé šidit? No, pokutu nikdo neplatí rád, leckdos řekne, že u sebe nemá, teprve když se mu pohrozí, že bude předveden, tak si vzpomene na nějakou prý docela zapomenutou desetikorunu. A s kým je to těžší? No, to víte, se ženskými. Člověk nikdy neví, co udělá ženská v příštím okamžiku.

Bod E se nad otázkou po poctivosti zadrbal ve vlašech: — Ěnu, to je těžký. Chudej čovek má holt třebaš inou míru na tu poctivost. Esli slušíte jako zlodějnu a tak, no, to holt zlodějí sou všude. Ai v tej Praze. Něhdo. to mněří podle šatuch, já holt na to nedám. Podívají na mně. Já sem vošumělej, ale poctivec až na kost... a viděj támhle toho? To je padlamentář a k vůli ferblu a gotýsku je na štyrce každou chvíli. Ale hadry holt má fajnový.

Shrneme-li tyto odpovědi na první otázku, vidíme, že Pražané vlastně poctiví jsou. Až na těch pár, co jezdí na černo, co kradou květiny v parku, co zapominají platit za noviny... no, a potom až na ty lumpy, které bohužel má v sobě každá společnost lidská.

Pražská pravdomluvnost

A jak je to s pravdomluvností?

Bod A, průvodčí: — Bože, bože, lidi toho nalžou, až se člověku hlava motá...

Bod B, kamelot: — A kdo, prosím vás, nelže?

Bod C, sadař: — Víte, v parku se tak moc nelže. Spíš se zapírá, když se člověk ptá na nějaké to proviněníčko. Vy jste šlapal na záhonek. Nešlapal. Na mou duši... A přece můžete vidět celou botu rovnou v tulipánech. —

Bod D, strážník: — Ani bych neřekl, že lidé lžou. Spíš se nepřiznají. Když na někoho uhodíte, že udělal to nebo ono, tak řekne: — Jo, když ono se... nebo: — No, dovolte, já přece...

— Většina lidí chce dokázat, že na to nevypadá. Copak já jsem nějaký podvodník? Copak já jsem opilý? ptá se vás chlap, který se nemůže bez cizí pomoci zdvihnout na nohy. Ale jinak to není tak zlé. Muži se přiznají k poklesku spíš než ženy. A muži také ochotněji zaplatí pokutu. Někteří to pokládají za samozřejmé, jako třebaš jízdní lístek. To hlavně intelektuálové, přecházející notoricky špatně...

Bod E, špačkař: — Esli Pražáci lžou? To jim bůh řek. Přídou k pánovi a řeknou: Pane šéf, takle cigaretku... a von hned, prej nemám. A ujde tři kroky a už si bání...

V otázce po pravdomluvnosti nedopadli tedy Pražané zvlášť vynikajícím scorem.

Ale budme upřímní: kdo z nás může hodit kamenem po lháři? Copak jste to včera říkal do telefonu, příteli, o té přetíženosti prací, když od vás chtěl kamarád malou službičku? Tak vidíte... a zatím jste měl od tří do šesti nohy na stole a zival jste nad špatnou detektivkou.

Kedlubny, noviny, tabák

Ale už chutě přikročíme k otázce třetí: jakpak je to s přejícností Pražanů? Zdá se, že v tomto bodě bude kvalifikace velmi uspokojivá: Bod A, vám všem již známý tramvaják, prohlásil, že jsou Pražané celkem přejícný národ. Nemá ovšem rád ony dámy, které na něm vymáhají pětihalíř nazpět, i když se pohledem do kabely přesvědčily, že průvodčí nemá ani jeden. Je mnoho dám, a zajímavě, že právě majetných, které jsou ochotny udělat pro pětihalíř škandál. Jsou ovšem — a to je snad poznatek zcela nový — lidé, kteří platí korunou padasáti a říknou: To nechte, to je dobré. — Ale těch je málo. Pražský průměr je slušný. Muži odkládají v tramvaji noviny. Je to už stará tradice, že ten, kdo přečte svůj list, zastrčí jej za kovové tyčky, ochraňující sklo. Tak káže mnohaletá nepsaná smlouva mezi pasažéry a průvodčími. Rovněž ženy, hlavně ty z nižších vrstev, jsou přejícné. Jedou-li domů z trhu, nerozpakují se leckdys nabídnout průvodčímu kedlubnu ze svazku, který právě koupily. Nabízejí třešně ze sáčku, podarují rybízem, jahodami, ovocem. Jen tak z čisté radosti, že se mohou i z mála dělit. Jistý druh starých pánů, o nichž mluví průvodčí s pochvalou, nabízejí z čista jasna cigaretku, ba i doutníček. Hlavně na konečné stanici, kde se čeká chvilku déle. Štampasti, čili lidé, jezdící denně, mají ovšem k svým průvodčím poměr velmi úzký.

— Tak co, slečno, kdy pojedete na pouť? — ptá se v pátek pan průvodčí slečny, o níž ví, že denně jezdí do šití. Slečna se zeptá, kterou čtrnáctku má pan průvodčí v pondělí a skutečně přinese pytlík koláčků.

A nyní zaměříme přejícnost Pražanů z kamelotského bodu B. Dojdeme přibližně k týmž výsledkům. Je mnoho lidí, kteří nejsou skupiní na pětník. Hlavně muži. Těm to ani nepříjde, když kupují dva večerníky a platí padesátníkem bez vrácení. Je i mnoho lidí, kteří přečtené a neporušené noviny vrátí kamelotu, aby si je prodal ještě jednou.

Bod C, sadový zřízenec, referoval mi v tom smyslu, že od starých pánů v parcích lze občas dostat nacpání do fajky nebo nějaké to kuřivo. Slečny s dětmi by leckdys člověku také něco nabídlly, ale stydí se. Jsou ovšem kurážné, kvetoucí venkovanky, které svačice vybízejí hlídače: — Jen si pojdte vzít kousek. — Ale to víte, člověk tak spíš pro radost, že si ho slečny všimají, než snad z lačnosti...

Bod D, strážník, mluví o pražské přejícnosti slova pochvalná: Já vám něco řeknu: když se stane, že na ulici někdo padne, že ho něco přejede nebo tak, a když lidé vidí, že je to chudák, obvykle někdo začne dělat sbírku.

Jednou jsem měl na Poříčí takového staříka, co padl hlady. Lidé mu nakoupili chleba, máslo, jedna paní mu dala pytlík hrušek, a někdo začal sbírat do čepice. Děda dostal asi 18 korun. Já vím, že to není moc, ale potěší to. A byli to samí chudí lidé.

A copak nám řekne bod E, sběrač špačků:

— Já jim teda řeknu, pane drahejší, že teda lidi moc přejícný nejsou. Dyby byli, tak házej špačky na místa přístupná a né do kanálu, nešlapou po nich a kouřej šikovně, aby je nespáрили. Eště u tramvaje na stanici, to de. Ale to holt lidi nezahazujou půlky cigaret z přejícnosti, ale aby jim neujela tramvaj. Jo, taky se najdou slušní lidi. Jeden student, dyš mně viděl u divadla, jak to sbírám, tak vám mi dal vosum memfis a eště mi do-

mlouval, že ty špačky sou nehygienický kouření A věreji mi, já si na těch memfis tak nezakouřil jako na těch epanykách ze špačkového tabáku.

Čistota mírně problematická

Čtvrtá otázka zní: Jsou Pražané lidé pořádku milovní?

Bod A, průvodčí: Málo. Podívejte se do vozu na konečné stanici.

Bod B, kamelot: Myslím, že jo. Hodně lidí na stanicích električky hází lístky do košíku a ne na zem, starý noviny taky odhazují do smetí.

Bod C, sadový zřízenec: — Staří lidé mají větší sklon k pořádku. Mladí jsou obvykle nepořádní. Jsou starí pensisté, kteří z vlastní pile sbírají po parcích pohozené papírky.

Bod D, strážník: Někdy ne. A když člověk dá slečně pokutu, že loupá buráky na ulici nebo že zahodila banánovou slupku, která je přece veřejným nebezpečím pro všechny chodce, dá se slečna do pláče. Ale aby tu slupku zvedla, to ne. Člověk těm slzám nemůže odolat, pokutu odpustí, slečna odejde... a tu máš. Za půl hodiny se vracíte stejnou cestou a hned poznáte, že slečna po pěti metrech začala trousit slupky zase. Jenže teď už je pryč a pokutu abyste dal sobě za tu lehkověrnost. To muži jsou lepší. Nic neodhazují, neloupají, netrhají. Leda že si sednou v parku na noviny a pak je nechají ležet.

A muž, určený jako bod E, občanským povoláním sběrač, si posteskl:

— Jo, lidi holt zahazujou, co nemaj. Ale kde by to šlo člověku k duhu, taková menší nepořádnost, tam aby ji jeden špendlíčkem hrabal.

Kdy se Pražák hněvá?

A tak jsme se prokousali k tomu poslednímu P, k popudlivosti:

Co tomu říkáte, bode A? Jsou Pražané lid popudlivý?

Depak. Pražáci jsou klidasové. Jako beránci. To se nejlíp pozná, když tak v noční tramvaji jede nějaký podroušenec. Mluví, uráží, a lidé pořád nic. Sem tam si někdo odsedne, ale to je všechno. Ale když se ten nezdořák dotkne nějakého citlivého místa, to máte vidět ten výbuch sopky. Jako tuhle ve čtrnáctce. Z Poříče až na Habrmanku nechali jet opilce docela v klidu. Pak začal říkat sousedům: — Jó, Češi, to je pěkná sebranka. Sám byl ovšem také Čech, ale takový nějaký nepodařený. Najednou vám u libeňského mostu vstanou tři muži, jeden byl dělník, jeden úředník a tam ten třetí asi student a bez jakéhokoli domlouvání řeknou: Ven. Chlap se vzpouzel a já jsem byl bezmocný; strážník tam nikde nebyl. Ale ti tři jej vynesli v takovém chvatu, že jsem nestačil oči vyvalovat. Pak řekli: Dále, a jelo se do Libně... Jsou ovšem také lidé, kteří se urazí, když jim řeknu, že mají tři dni starý lístek nebo že na tenhle lístek jeli už před dvěma hodinami z Nuslí na Václavák. Ale ostatní obecnost ve voze se tváří k popudlivci takovým způsobem, že za chvíli zmlkne.

A což vy, kamelote, jakožto bode B? Jsou Pražáci popudliví?

— Ani bych neřek. Já se s lidmi nehádám, já s nimi obchoduju. A co takhle vidím na ulici jinak, ani se mi nezdá. Víte, já vám řeknu něco, o čem se budete domnívat, že to mám vyčteno z novin: Pražáci mají schopnost pro tenhle ten spravedlivý hněv. To jsem už viděl mockrát.

Ale ani v houfu, ani v zástupu se nedají tak snadno popudit. Já vím ze starejš časů, když tak byla nějaká demonstrace. Dokud to šlo podle představ těch normálních lidí, tak šli všichni svorně. Jak do toho skočil nějaký zelenáč a najednou chtěl lidi dostat někam jinam

a třebaš za soukromejma a ne moc čistejma věcma, tak se zástup začal trhat, lidi se odvraceli a jako by se jich to netejkalo, domů. Pane, Pražáci hned tak na nějakou vopičku neskočej, to zas ne...

Ani bod B si nemyslí že by byli Pražané popudlivci. Bod C dokonce říká:

— Já se tu v sadech ani s popudlivejma lidma ne-setkám. A prosím vás, proč by se tu měli lidi zlobit? Podívejte se na támhle ten habr. Tomu bude aspoň sto padesát let. A dyž je člověk pod takovým habrem, tak si připadá tak malej, že nemá na zlobení chuť. Lidi se zloběj jenom dyž si připadaj důležitý.

Mluvte teď vy, bode D, strážníku.

A ani snad ne. Já jsem zažil hodně demonstrací, jednou jsme rozháněli ty a po druhé zase jině, ale vztek-lounů jsem moc neviděl. A v soukromí je těch popudli-vých ještě méně. Mužský se spíš zahanbeně usměje, když ho napomenete, ženská třebaš něco odsekne, ale když neležete olej do ohně, tak se taky umoudří. Jo, v opici jsou ovšem lidé jiní. Ale já si myslím, že Pražáci mají i tu opici veselou. Spíš to člověka dožere, když takový ochmelka přijde a pořád: Pane komisaři, ty seš fajnověj kluk, pocem, ať tě vobejmu... Myslím, že vy-provokovat se dají Pražáci těžko. Pane, já sloužil třebaš na východě, tam už je to horší. Tam najednou hoří a ani nevíte jak. Ale Pražáci hned tak nechytou od každého bengálu.

A nyní nechť promluví bod E.

— Sim vás, co je to popudlivej? Já sem klidšas, ale dyž holt si něhdo koleduje a furt si nedá říct, že se to mezi slušnejma lidma nedělá, tak hold může utrpět ouraz, to mu bůh řek. Dyž si holt někdo moc holendí vo jednu zednickou, tak si jí nakonec přivolá ze zduchu. Do takovýho vejtahy se dycky něhdo strefí.

Na konec mírné resumé

Zde tedy končí naše zaměřování. Abychom to shrnuli, pražský národ nevypadá na nepoctivce. Sem tam drobný podfuk, vejpečka, bouda na orgán úřední. Ale ve větších a velkých věcech je to s námi dobré. S tou pravdomluvností už je to horší. Ale zase jsou to drobné hříšky, lhaní z pohodlí, zapírání i v malichernostech. A snad hlavně v malichernostech. Otevřenost — to je vlastnost, z níž by mnoho lidí muselo skládat postupnou zkoušku. Ale dost možná, že je tu tolik vnějších vlivů, které člověk ani nepostřehne, a které přece mají vliv na vypovídání pravdy.

Za to s přejícností dopadli Pražané dobře. Hlavně lidové vrstvy pražské jsou účinnivé, pomáhají bližnímu s pocitem samozřejmosti, drží za jeden provaz i s neznámými, když se jim ti neznámí zdají být poctiví. Je u nich dokonce jakási přejícnost aktivní: udělat lidem radost drobným překvapením, dárkem, pozorností. Ty hospodyně, které nabízejí průvodcím třešni nebo kedlubnu, to dokumentují nejvíce.

Pořádkumilovnost?

Zase musíme připomenout ty drobné nepořádky: od-hazování všeho, co se člověku zrovna nehodí do ruky nebo do kapsy, mírné opovrhování přílišnou čistotou a uklizeností, leckdys nešetření majetku obecného, ne-pozornost k druhým. Nelze tedy říct, že bychom měli smysl pro pořádek jako ve škatulce. Ale na druhé straně se zas dovidáme o lidech, kteří nejen že nedělají nepořádek, ale aktivně se účastní dělání pořádku za druhé. To jsou ovšem apoštolové, jimž přejeme hodně učedníků.

Páté P? Pražané prosluli pramalou popudlivostí. Přesněji pověděno: pražská Psyché, poněkud pohodlná, prahne po pokoji. Když se však někomu usilovnou ná-mahou podaří ten klid porušit velmi hluboko, jsou Pražáci i s risikem ochotni účtovat. Na tom se shodli

všichni bodové od A až do E. Ale ani ve vzrušení se ne-dají zavléci na cestu, která jejich poněkud skeptické duši připadá příliš tatrmanšskou, nedomyšlenou nebo ne dost poctivou. A to je vlastnost, která stojí za pěkné peníze.

otázky a odpovědi

Zemědělec a důstojník

(Věnováno hlavně paní Mileně Jesenské)

Vaše články, vzácná dámo, jsou z těch, které v dneš-ních dobách zaujmou, a otevřenost — otevřenost dnešní doby! — je jedním z jejich četných aktiv.

Přihlašuji se Vám do oné skupiny údů národa, která prý nedovedla zaopatřit svému lidu práci a tudíž byla jednou z příčin věčné hanby národa, jak Jste se ráčila v č. 25. vyjádřit.

Poněvadž nám přívaly vod přerušily styk s přírodou, mám k dispozici takové roztrhané volné chvíle, a tak po kouscích skládám svou odpověď hlavně za sebe a snad také za stav zemědělský, jehož jsem příslušníkem. Ostatní postižení: průmyslníci, výrobci a lidé bohatí ať se, libo-li, hájí samí. Chytl jsem svědomí za pačesy a po-díval jsem se, jak mi zčernalo. Dovedu se vžít do situace propuštěného důstojníka a gázisty — nejdříve se trochu představím — prodělal jsem celou válku v lantveráckém kabátu, navrátil se po čtyřech a půl letech do civilního života, dva roky jsem křísil nervy, než jsem se mohl za-pojit do chodu občanské spolupráce jako výkonný ze-mědělec.

Viděl jsem nyní — jako Vy — důstojníka vyšší kate-gorie tak smutného, jak jen může být člověk a muž sta-tečný, dožije-li se plného zklamání. Větší část těchto lidí chce a musí přejít do občanského života. Tento přesun a přelom není lehký, naopak tím těžší, čím do změně-nějších poměrů se přejde.

Zemědělství! Požehnaný a proklínaný stav! Krásná vidina mnohých nudících se měšťáků, snících o radost-ném životě »procul negotiis«, zakoupí-li se statek. A jaké zklamání, došlo-li k aktivování snu, po roce, po dvou, jak kdo měl příležitost. Kolik podobných příkladů bych mohl sám jmenovat, jak je známe od veliké války. Sta-tek jako lakadlo z těch dob nedostatku bylo příliš svůdné. Řeknu to krátce: Do tohoto oboru nechť jdou pouze lidé, kteří budou připraveni:

1. na starosti od rána do noci,
2. vzdát se zábav všeho druhu,
3. namáhat mozek i ruce velmi intenzivně.

A všechno to předpokládá nikoliv počáteční elán, nýbrž vytrvalost. O kapitálu nemluvíme.

Neboť tato otázka nebyla onou, na niž jsem chtěl reagovat. Abych však tuto důležitou zmínku Vašeho článku nenechal úplně bez odpovědi, radím: Vstoupit ve styk s naší celostátní, velmi dobře organizačně vede-nou Zemědělskou jednotou, kde možno společně tuto otázku řešit, případně i organizovat.

Mně však jde hlavně o tu »věčnou hanbu«. Vy tvrdíte a nepochybují, jako všechny Vaše články je i tento mo-tivován ušlechtilou snahou, že jsme nedovedli zaopatřit na statcích práci pro naše lidi. Nezlíbím se na Vás, ctěná paní, ale jsem jist, že velké části mých druhů v povolání by se sevřela mohutná či jemnější pravice a zabouchla by aspoň o stůl.

Já řeknu své mínění bez rozčilení a bez hněvu, neboť plně chápu a sdílím Váš soucit s lidmi tak říkající opu-štěnými. Račte posuzovat situaci taktó:

Statek je odedávna dobré uložení kapitálu na nízký úrok. To znamená: marně se namáhá kdokoliv by v průměru všech let a v posledním desetiletí zvláště chtěl nalézt vyšší zúročení než 3 až 4 procenta. Najdete-li výjimky, víte, co si o nich myslet. Já bych Vám zjistil víc oněch výjimek, které by Vás nepotěšovaly, jako netěšily a netěší postižené statkáře.

Tomuto faktu nezbytně musí být přizpůsobena předně vydání osobní, ale ovšem také režie. A režie spočívá hlavně ve výdajích mzdových. Neboť k štěstí lidstva přes všechny nesporné významné vynálezy, stroje, motory, samočinná napajedla, případně i elektrické dojení, ruční práce v zemědělství je stále tolik, že bez dostatku dobrého dělnictva nelze hospodařit. O mzdách zemědělského dělnictva bylo už napsáno a diskutováno tolik, že by bylo zbytečné se zde rozšiřovat. A svorně konstatováno: jsou nízké. Statkář sociálně citící to nejen ví, ale i těžce nese, ví však také, když udělá celoroční bilanci, že z ní vyplývá jediné: za nynějších cen hlavních produktů se nedá nic dělat. Myslíte snad žít a platit z podstaty? To ovšem by dlouho netrvalo.

A jaké jsou následky? Dělnictvo, zejména mladší, hledá, ale často také nehledá anebo nehledalo, kde jakou práci jinou a k zemědělství jdou pouze lidé těchto dvou úplně rozdílných kategorií:

1. méně schopní,

2. lidé, schopní i jiné práce, ba mnohdy i vyučení řemeslníci, jimž zemědělská práce poskytuje ono uspokojení, jež vyplývá z přichylnosti k přírodě, která je jim vrozena. Lidé, kteří bez pěkného koně a bez styku s polmi se necítí svoji. Není jich mnoho, ale Bůh zaplať, že se vyskytují.

Mluvíte-li o těch, kteří odcházeli, zeptejte a přesvědčte se, kolik se opravdově přihlašovalo ku práci zemědělské. Kdybyste toto vyšetřila, nemohla byste soudit tak příkře. Budu poněkud netaktním, ale říkává se tomu úsudek od zeleného stolu.

Ono je to trpká pravda, ale i další je nezbytno zde připomenouti. Způsob, jakým byly rozdělovány podpory v nezaměstnanosti, byl toho druhu, že morálka byla natržena. O tom víme my na venkově v bezprostředním styku s lidem více než vy ve městech a slychali jsme řádné dělníky velmi kriticky hovořit o tomto systému.

My, kteří táhneme s našimi zaměstnanci 10 či 12 hodin denní práce ať na poli, či ve stáji nebo sami časné ráno, či pozdě večer u psacího stolu (co administrativy přibýlo po válce na statcích!) jsme odměňováni jednou společnou radostí. Daří-li se práce — tolik na přírodě závislá — je to naše společné uspokojení, je to onen požitek, který nám musí nahradit a nahrazuje všechna ona městská pozlátka a zábavy různého druhu, jež jsou venkovu, bohužel i v ušlechtilých druzích, nepřístupná. Že hodnocení této činnosti kulhá, to je náš společný osud, ale nutno se tomu všestranně přizpůsobit.

A při této situaci, že je možno zvyšovat stav zaměstnaných i tam, kde je statek pracovními silami — zaplať Bůh — plně saturován?

Kdyby bylo známo, v jaké finanční situaci je většina středních a velkých statků (a o tyto typy jde především), bylo by pochopeno, že nejde dále přepínat tetivu. Zadluženost mnohých je té výše, že jediné pocít, že v dnešních dobách je půda něco pevného (!?) zdržuje majitele od určitého rozumného rozhodnutí!

Avšak je mnoho statků i této kategorie, kde zemědělského dělnictva potřeba je, a také z takových krajín od-

cházelí lidé z příčin, jež jsem výše naznačil — přes to, že u příslušných úřadů byla tato potřeba hlášena.

Vy, vzácná paní, a mnozí řeknete: Ó, sacro egoismo selství! Ty mazaný sedláku! A já odpovídám předem: nikoliv, moje odpověď není prosáklá sobectvím, je to zkušenostmi opřená pravda. A probírám-li se v těchto dnech novinami, jako na zavalanou čtu úřední zprávu: »Zemědělci trpí letos mimořádným nedostatkem pracovních sil, takže je vážná obava, že nutné zemědělské práce, zvláště sklizňové, nebudou včas provedeny. A ministerstvo zemědělství vstoupilo ve styk s ministerstvem školství, které vybízí správy vyšších škol, aby v době prázdnin se aktivně žáci vyšších ročníků zúčastnili sklizňových prací zemědělských.«

Tím bych vlastně mohl skončit. A uznáte-li za hodno, trefíte mě možná svým často britkým perem, ale prosím Vás, jenom mne. Stav zemědělský za mne nemůže a také mě k odpovědi nespnomocnil.

Stejně ovšem Vám budu moci stěží replikovat, neboť zdá se, že se nyní příroda začíná umoudřovat a my budeme zatím v plné seči sen a jetelin a vplujeme do žni. V té době já sám jako kapitán malé posádky vezmu raději do ruky podávky než pero a tak to trvá až do vánoc. Avšak žádná sebe intenzivnější práce nesmí zabránit, aby mysl se nezabývala problémem, jak umožnit další činnost a život nikoliv svou vinou vyřazených voláků a starost o umístění a jejich zaopatření.

Všichni pochopitelně musíme napnout mozky a působit podle svých sil ke šťastnějším dobám všech členů našeho národa zcela ve smyslu pěkné české písně, která notou a hlavně svou tendencí se tolik líbila Masarykovi:

Kdyžs ho rozlámal, dej ho spravit,
nauč se, synku, hospodařit.

A těch koleček se rozlámalo hodně.

Já si touto písní doplňuji nyní naši národní hymnu a nechávám »ožívat Slováky« samostatně. J. Š.

Je jasnozřivost možná?

Pane redaktore,

víme všichni, že v oblasti lidské duše je ještě hodně neprobádaného a proto také rádi věříme, že mnohá kouzla, o nichž mluví pan Kuchynka na počátku svého článku, jsou opravdu možná, i když si je ještě nedovedeme vysvětlit. Ale o to přece p. Petrovi K. v 19. čísle Přítomnosti neběželo, jde o to, zda opravdu je možno předpovídat budoucnost. Myslím, že do určité míry ano. Povaha, celkové založení, stav tělesného i duševního zdraví, zaměstnání — to vše dává možnost usuzovati na pravděpodobný průběh života. Předpokládáme-li, že pro obratného a zkušeného »jasnovidce« není těžké tyto znalosti si opatřiti — (není důvodu, proč nevěřiti, že nejen naše písmo, ale i náš zevnějšek, tvar rukou, prstů, nehtů, a jejich barva, oči, atd. prozrazují naši povahu a náš tělesný i duševní stav) můžeme klidně připustiti, že »do určité míry« lze »s určitou pravděpodobností« předpovídati budoucnost. Ale právě ovšem jen to, co lze dedukovati ze zjevných známek na těle či na písmu. Předpovědět, že někdo bude stěžen do stehna a že po ráně zemře, zdá se býti naprosto neuvěřitelné. Uvažujme: předpokládáme-li, že opravdu je možno budoucnost předpovědět, pak musíme uznati, že náš osud je předem přesně určen a že tedy nutně existuje nějaká vyšší moc, jež tyto osudy stanoví, tedy Bůh — protože i pan Kuchynka snad připustí, že by bylo absurdní věřit,

že již ve spermatu či vajíčku rodičů bylo »vepsáno«, že tvor, jejich sloučením vzniklý, zahyne ve věku 43 roků na střelnou ránu do stehna. Ať je pan Kuchynka věřící nebo nevěrec, musí zase uznat, že, příznáme-li existenci Boha, musíme také přiznat nějaký mravní smysl této existence: determinismus tento mravní smysl úplně staví na hlavu.

Kdyby se přece v jednotlivém případě podařilo dokázat, že opravdu někdo něco podobného uhodl, není to nic jiného než náhoda. Všechno »hádání« podléhá jistým zásadám počtu pravděpodobnosti. Poněvadž pravděpodobnost splnění podobné věšby je opravdu nepatrná a blíží se téměř nule, nutně také počet opravdu prokázaně předvídaných faktů — (opakuji — jež nelze z ničeho odvodit) je naprosto mizivý. Důkaz o možnosti předpovídati budoucnost bude dán teprve tehdy, když tento počet přesáhne procento pravděpodobnosti »uhodnutí«.

Dávám proto panu Kuchynkovi návrh: Má-li k dispozici jasnozřivé médium, ať — za řádné kontroly — si dá předpovědětí výsledek několika sportovních utkání vyrovnaných soupeřů (v tenise, boxu, dostizích atd., proti kopané by se dalo namítat, že je to hra kolektivní) a ať nás informuje, jak to dopadlo.

Rozhodně to bude snazší úkol, poněvadž zde je pravděpodobnost správného »uhodnutí« daleko příznivější než u té prostřelené nohy.

Se srdečným pozdravem

Miroslav Janišta.

dopisy

České a německé divadlo v Praze

Vážená redakce!

Pod tímto nápisem uveřejnil ve Vašem listě pan Josef Teichman velmi zajímavý článek, který bude mítí zajisté značný ohlas v nejšířších vrstvách přátel umění a divadla v Praze a mimo Prahu, poněvadž se ve stati zrcadlí názor, který v českém lidu převládá již od let osmdesátých. Proto je také pochopitelné, že pisatel článku v přednáškách pořádaných v rámci Týdne německé kultury v Praze postrádal poukaz na dobu, v níž poměr mezi Čechy a Němci na poli kulturním nebyl právě přátelský. S hlediska tohoto názoru pisatel nazývá německé divadlo »jazykovou baštou Němců« a mluví o »divadle jako politickém triumfu« a o »dvou divadelních tvrzích«.

Kdybychom se chtěli vrátití do těch dob, pak ovšem nesmíme zapomenouti, že Němci tenkrát právem na zemské hlavní město Prahu hleděli jako na sídlo svého nejvyššího učení — německé university — a samozřejmě jako na domov prvního německého divadla. Doba Angelo Neumanna, o níž nám autor pověděl tolik dobrého i pro české divadlo, dostatečně dokazuje, jak oprávněny byly tyto city tehdejšího německého lidu. Politické poměry, které neblahým způsobem na pražských ulicích Němců velmi citelně se dotkly, automaticky vrhaly reflexy na poměr myšlenkový na obou stranách. Nechtěl bych tím však znovu drásat staré a zhojené rány.

V posledním odstavci článku autor mluví o vyhlídkách kulturní spolupráce mezi Čechy a Němci a navazuje některé podmínky, mezi nimi také tu, aby Češi měli kde hrát. Po této stránce myslím, že obavy českého lidu nejsou na místě. Právě naopak: kdo dovedl správně naslouchati tomu, co se v týdnu německé kultury dělo, zajisté ví, že se Němci usnesli dokonce na vzájemných pohostinských hrách. Nacionálně-socialistický názor na národní umění nestrpí žádného míšení. Nemůže proto býti řeči o nějakém přehlížení českého dramatu a české opery, rovněž tak jak ovšem nebude žádoucí, aby díla ryze německé tvorby přestrojována byla snad do úboru slovanského. Jest zcela lehce možno, že při upřímné shodě a kulturní spolupráci sbory českých umělců na jevištích nového německého divadla

anebo německého divadla Stavovského budou hrátí pro německé obecenstvo, kdežto na druhé straně zase z Říše často zavítají významní umělci němečtí, aby na jevištích českých české obecenstvo seznamovali s tvorbou divadelnictví německého. Proslýchá se však, že z tohoto ujednání české Národní divadlo výslovně bylo vyřazeno.

Z řečeného vyplývá, že německý nacionální socialismus na národní kulturní tvorbu dívá se zcela jinými očima. Má ovšem pevně obrysovanou představu o národním umění, jež svým kořenem tkví pevně v duši a v bytosti národního genia. Uvádím jako zcela nepatrný, ale výmluvný příklad začínajícího kulturního sblížení obou národů jen radostný souhlas, se kterým minulou středu obecenstvo přijalo podání směsi Smetanovy, »Prodané nevěsty«, kterou zahrál oddíl německého letectva před Národním museem. Citové podání tohoto díla jasně dokazuje, že Němci mají správné pochopení i pro hudební tvorbu českou. Mimo to chtěl bych jen připomenouti slávu, v níž právě »Prodaná nevěsta« letěla přes všechna německá jeviště, německým národem všudy nadšeně vítána. Kdybych k tomu měl ještě něco říci, pak by to bylo toto: dramatické a hudební tvorbě českého národa dnes nejsou a nebudou kladeny žádné překážky; naopak: právě v dnešní době otevírá se jí nejšířší pole. Bude ovšem záležeti na tom, aby český národ do tohoto kulturního souboje poslal muže, kteří budou mítí dostatek odvahy a morální velikosti, aby upřímnou shodu a kulturní spolupráci mezi Čechy a Němci také uskutečnili.

Pražský Němec

Dopis Česky Slovence, provdané za Čecha

Vážená Paní!

Dovolte mně, prosím, abych Vám na Váš krásný dopis v Prítomnosti č. 26. i já odpověděla. Vždy jsem toužila v dnešním čase pohovořit s nějakým Slovákem upřímným, ale bohužel neměla jsem k tomu příležitosti. Jistě mně tedy nebudete zazlívati, povím-li Vám, — neznámé — prostými slovy své city k Slovákům. Chtěla bych totiž Slovákům říci, proč vlastně jejich chování k nám nás tolik bolí. V nás, českých lidech, byla láska k Slovensku a slov. lidu pěstována už od nejtělejšího mládí. Učili nás a vštěpovali ji do našich dětských duší zároveň s láskou k Bohu a modlitbě. Dodnes slyším, jak nám p. učitel vypravoval o nešťastných udeptaných našich bratřích Slovácích a vím, že už co dítě bylo mojí touhou vysvobodit je od Maďarů. A když po převratě 1918 jásali jsme nad osvobozením, věřte, že jako bych vedle své radosti nějak víc ještě se radovala osvobozením Slováků. Pak, během těch 20 let, viděli jsme, jak Slovensko před našimi zraky roste, krásní, zvelebují se. Jak přál náš národ lepšího života slov. dobrému lidu! Nikdy mně nepřišlo proti mysli, slyšela-li jsem, o známých svých lidech, že se žení se Slovenkami, nebo, že děti našich lidí na Slovensku žijících nedovedou mluvit česky — připadalo nám to zcela samozřejmým a docela milým.

To jsem Vám, tedy, vážená paní chtěla napsat, že právě proto nás Čechy chování Slováků bolí nejvíc. Je jsme je měli za bratry rodné, vlastní, se společnou krví s námi. Váš krásný dopis dojal mne k slzám a proto jsem si umínila napsat Vám. Přes to všechno však nemohu ve svém srdci naléztí nejmenší zášti k Slovákům, naopak při vzpomínce na ně cítím vždy bolestné píchnutí u srdce a slzy zklamání hrnou se do očí. Kdybych měla vyjádřit své city a věřím, že city celého svého národa, dívám se dnes na Slováky jako na milované mladší naše bratry, kteří každým dnem musejí dospět.

Promiňte, ale cítím se nějak povinnou za Vaše krásné a rozumné řádky, jaké jsou teď v libé slovenštině vzácností, srdečně poděkovat.

Působí jako balsám do našich bolavých duší.

s veškerou úctou

Bož. Smolová

listárna redakce

Tvář Prahy. Z »Průvodců Prahou« Vám doporučujeme zejména tyto publikace: Emil Hlávka: Praha slovem i obrazem, Arne Novák: Praha barokní a V. V. Štech: Praha, matka měst. Dostanete je u všech knihkupců.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 9. Číslo

28

Ivan Blatný:

Stopa ranní krůpěje
Sleduji z okna haluz forsytie,
jak pro svůj tvar si čistý
prostor pije
a slyším vánek zadouci,
zatím co střechy vlhce
zlatých lesků
teď rozkolébal do slastného
stesku
rážový plamen kohouti.

▲ to je ráno. Po průzračné
vodě
vyplová duše kamsi ke
svobodě
a snítka snítka zrcadli.
Kde je ta krásná?
Rýha pádu růže
snad se mi o ní něco řici
může.
Ve kterém jitrním domě dli?

Vzlétá tam okno,
pokoj hudby plný
přelévá přes ni hebké blaho
vlny
a když ji vzbudí tato hra,
ona se zvedá, tkví jak kalich,
spíná
paprsky slunce s teplem
svěho klína
a tělem blankyt nabírá.

Když pak jde městem,
jih se k němu sklání,
zatím co ona svitem
prodlévání
obklopí mnohý strom a kout.
Zahálka krásná, kterou
svatí v ráji
v zrcadlech září lehce
čeřivají:
vdechovat obzor, dýchat,
plout.

Zahálka plodná, po níž duše
čistá
svonivým dílem vzkvete
dozajista,
svedající pevně tvrdý štít.
Štít váš i můj, nás všech,
v němž je dnes psáno,
jitrěnko drahá, chci, chceš,
chceme ráno,
shluboka dýchat, dýchat, žít.

Z Kritického měsíčníku
5-6.

Žije dodnes romantismus?

My že již nejsme romantičtí? Možná. Ale jistě si v romantismu libujeme (naše filmy romantismem přetékaají). Měšťáci před sto lety také nebyli romantičtí a přece umožnili úspěchy romantických spisovatelů. Raději se přiznejme, že jsme dodnes silně romantičtí, že každý z nás je aspoň napolo romantický a že bez romantismu by duše nebyla to, co je, protože by byla lidská jenom napolo. Přiznejme si, že bez romantismu by nebylo literatury, a to vůbec žádné literatury...

Náš romantismus je sice méně výmluvný, méně rozvážný než býval romantismus našich pradědů, ale je možná hlubší.

André Billy

POZNÁMKY

PRÁVĚ VYŠEL druhý svazek Studii Pražského lingvistického kroužku: Havlíčkovy práce o verši české lidové písně s úvodem a rozbořem, vydal Bohuslav Indra. Stran 228 + 4 přílohy. Krámská cena K 54.—, subskripční cena při přihlášce do 15. července 1939 K 36.—. Práce nejen otiskuje neznámé práce Karla Havlíčka, nýbrž rozbírá jeho vlastní básně a přináší kritický přehled veškerého dosavadního

badání o formě české lidové písně; je to první podrobná práce, věnovaná lidové písni, a zvláště v dnešní době získá jistě zájem u každého Čecha.

ING. B. VODIČKA: ÚSPORNĚ HOSPODÁŘENÍ. Knižovny Ústavu pro vnitřní obchod č. 10. V gen. komisí A. Neuberta v Praze. Str. 88, cena 9 K.— Spisek ing. Bedřicha Vodičky o úsporném hospodaření předkládá Ústav pro vnitřní obchod nejen kruhům obchodním, nýbrž širším kruhům živnostenským vůbec pojednání o otázkách, souvisejících s ekonomizací veškerého našeho podnikání.

Dr. Jiří Weis

oznamuje otevření kanceláře jako »Consultant for
Continental Law«
V LONDÝNĚ, 46 SOUTHAMPTON ROW, W. C. 1.

FEUILLETON

Dr. Jaroslav Synek:

O CÍSAŘSKÉM ŘEZU.

Laická představa císařského řezu je obestřena něčím tajemným. A právem. Vždyť suchá definice — císařský řez je operace, jejímž účelem je vybavit co nejrychleji živé dítě z těla matčina — ani zdaleka nevystihuje pronikavost lidského důmyslu, který se odvážil napravit přírodu i v jednom z největších jejích mysterií, zrození nové lidské bytosti. Císařský řez je vlastně porod uměle vytvořenou cestou, ovšem velmi urychlený.

Vznešený název — ač odpovídá vznešenému účelu: zachránit dva lidské životy — vznikl nesprávným překladem latinského »sectio caesarea« (lat. sectio = řez), jež se začalo užívat v 17. století patrně pod vlivem četby spisů římského přírodopisce Plinia, který na jednom místě píše, že zakladatel slavného římského šlechtického rodu Caesarů přišel na svět tímto způsobem. Jméno rodu odvozuje Plinius právě od způsobu zrození praotcova (lat. caedere = řezati, krájet). Vztahuje se tedy původně jméno »caesarea« spíše na rodinu Caesarů než na panovníckou hodnost císařskou, a tudíž jeho překlad do moderních jazyků je přílehlavý. To ovšem rozčlňuje mnohé lékaře s lingvistickými sklony, kteří pro císařský řez vynalezli několik podle jejich názoru vhodnějších názvů, ale žádný z nich se neujal.

Císařský řez je operace starší. Až do 16. století však byl prováděn toliko na mrtvých ženách;

bylo totiž od nepaměti známo, že dosud nezrozené dítě žije jenom krátkou dobu po smrti matčiny. První zprávy o něm nám přináší už řecké bájesloví v pověstech o zrození Dionysa a Asklepie, kteří byli vyřiznuti z těl svých matek Semele a Foronis, zhynuvších v plamenech. Ve starém Římě byl nakázán známým zákonem »lex regia de inferendo mortuo« připravenému Numovi Pompiliovu (715—673 př. Kr.), kterým bylo pod trestem zapovězeno pochovat zemřelou těhotnou ženu, aniž jí před tím byl vyřiznut plod z těla. Též ve staré Indii byl předpis vyňat z těla zesnulé těhotné plod, »pokud se pohybuje«. Podobný předpis, zvaný »Jotze Dořane« je též v talmudu. V křesťanské době byly tyto předpisy obnoveny, ovšem za jiným účelem. Kdežto staří zákonodárci měli patrně v úmyslu zachránit lidský život, chtěla křesťanská církev zachraňovat hlavně duši a nafízovala, aby dítě hned po vnytí z těla matčina bylo pokřtěno. Od nejstarších dob se nám zachovala jména několika lidí, kteří takto přišli na svět po smrti svých matek. Vedle zmíněného Caesara uvádí Plinius ještě dva Římany. Z pozdější doby víme o dvou šlechtících z 10. století, z nichž jeden se dokonce stal biskupem. Tento starý předpis se udržel až po naši dobu. Skoro ve všech kulturních státech je povinen lékař, který je zavolán k umírající nebo krátce před jeho příchodem zesnulé ženě s pokročilým těhotenstvím, provést na ní císařský řez, možno-li předpokládat, že dítě je dostatečně vyvinuté a dosud živé.

Historie císařského řezu tedy sahá až do nejstarších dob. Je

Fr. de Miomandre:

HODNOTA SLOV

Jenom spisovatelé zůstávají v kontaktu s původní metaforickou hodnotou slova a jsou ostatně hodni toho krásného jména »spisovatelé« jenom potud, pokud tento kontakt uchovávají. Kdož ví, zdali genialita netkví právě v té schopnosti nalézat ustavičně původní a pozitivní význam slov, a používat jich jako současníci toho, kdo je vytvořil ve chvíli prorockého deliria. Bohužel, jak málo lidí, i mezi spisovatelé, to tuší! Někteří z nich se stávají dokonce i slavnými, aniž se nad tím kdy zamysleli. Pomáhá jim v tom ostatně veřejný předsudek, který se na takovou péči o význam slova dívá jako na nedůstojnou vážného člověka. Vážný člověk užívá slov na vyjadřování myšlenek, podobně jak číslice vyjadřují cifry, a jakmile jich bylo použito, mohou být zahozena.

Jak je to smutné!

nám proto s podivem, že až do 16. století nikoho nenapadlo provést jej i na živé osobě. Byl to teprve Němec Trautmann, o němž prvním víme zcela bezpečně, že provedl císařský řez ženě 1610 ve Wittenburgu. Není ovšem vyloučeno, že měl předchůdce, ale zpráv o nich se nám nedochovalo. Od té doby byl pak císařský řez prováděn i na živých ženách, ne však příliš často, protože úmrtnost po něm byla obrovská. Slavný francouzský porodník Mauriceau doporučuje ještě 1712, aby tato operace nebyla prováděna na živých osobách, protože má skoro vždycky v zápětí smrt. Co zavinulo tak vysokou úmrtnost po této operaci? Příčiny byly dvě, krátcí spolu ruku v ruce: nedostačující technika a neznalost aseptiky. V těch dobách bylo operováno vůbec velmi primitivně, takže dnes při četbě popisů tehdejších operací naskakuje huší kůže; pro neznalost narkosy operovalo se při plném vědomí pacientovy. cévy se nepodvazovaly a krvácení se zastavovalo mnohdy kuriozně, operační rány se nešly a pod. Teprve vynálezem chirurgické aseptiky (Angličan Lister, 1865), to je způsobu, jak zabránit vniknutí choroboplodných zárodků do rány a tím zaručit nekomplikované hojení po operaci, nastal obrovský rozmach operativní medicíny, která přestala být dobrodružným hazardováním a nabyla pečeti exaktní vědy. Staré operační metody se zlepšovaly a nové vynalezly. Též císařský řez dosáhl konečně svého plného oprávnění, byl postupně stále a stále zdokonalován, takže dnes můžeme směle tvrdit, že při něm riziko pro mat-

POESIE ČESKÉHO OSUDU. VIRY A DOMOVA

Loňské události, jež nás osamoceny národ vystavily prudké vichřici osudu, a jež hrozily vyvrátit nás z kofent, jimiž hluboce tkvíme v rodné zemi, způsobilily, že jsme náhle a nečekáně přímo začali plně chápat slova, nad jiné drahá a velká, jako domov, rodná zem a vlast. Stala se nám ztělesněním a velkým symbolem jistoty, která plyne z toho nevysslovitelného, hlubokého vědomí, že jsme mechem jazyka, kterým nás matky učily poznávat věci a svět, spoutání jednou pro vždy se zemí a s koutem ráje, do něhož se nasmazatelně vtiskly naše první šlépěje, když jsme prchali pláše a báživě lesní stezkou nebo po mezech mezi zrajícím obilím, naslouchajíc s úžasem vyzkání lesních pramenů, bublání divokých holubů a cukrování hrdliček. Z lásky, z úzkosti a viry se rodí vředy čistá poesie, jejíž velikost je mírou velikosti té lásky, a níž jsme oddáni domovu, kraji a zemi. Vzpomeňme jen na Nerudovy Zpěvy páteční, na poesii Viktora Dyka z let válečných, na Lenku a těžké kroky — Anebo a Okno — Poslední rok. To je vsuktku poesie českého osudu, české viry i odhodlání. Jak nevzpomenouti na ten slavný Dykův monolog, v kterém k svým syntům varovně i vroucně mluví rodná zem! Ten kategoričtější imperativ: Opustíš-li mne nezahynu, opustíš-li mne zahyneš! zní platně pro věčné časy a nikdy námi nebyl chápán tak plně a niterně, jako v dnech prudkých vichřic loňského podzimu. Pochopili jej především básníci a tak dnes řada sbírek je nám svědectvím, jak právě oni nejpozorněji naslouchali mluvě domova, jak právě oni v osudových okamžicích mužně mluvili s těžce zkoušenou vlastní a

národem, k němuž patří po zákonech jazyka a rodu, svou duši i srdcem. Mluvíme-li o těchto básnicích, v jejichž verších zpívají prameny, mluví hory, lid a národ tak, jak jim diktovalo srdce, jeho úzkost i víra, a jmenujeme-li je, vidíme, že jsou mezi nimi skutečně ti největší jako Hora, Kolman Casius, Halas, Holan, Seifert a Stehlík, Hora svědčí svým *Domovem*, v němž s úžasem čteme zejména nádherný závěrečný Zpěv rodné zemi o loňském jaru; stejně i Kolman Casius mužnou lyrikou své *Železné košile*, v níž cítíme již předtuchu neblahého podzimu, který oživá v celé své osudovosti v monumentálním Halasově *Torsu* naději, a v citově vrouci, zjhlé a úzkostně poesii Seifertovy sbírky *Zhasněte světla*, jímající a to českosti svého výrazu a melodie. Panoptikální až fantastickou hrůzu události, jak nás zaválily a jak jsme je prožívali loňského podzimu a horečnou apokalyptickou atmosférou doby, v níž žijeme, vyslovil Vladimír Holan svým *Zářím* 1938 a novou velkou lyrickou básni Sen. Připomeňme ještě Stehlíkovo poesii návratu k rodnému kraji a kofentmu rodu *Kofenty* a máme tu básnickou, opravdu obhatou žeň, jež vyžrála v těžkých dnech a chvílích, kdy národ stál na křižovatce osudu, žeň, svědčící, že nic nezabrání básníkovi zpívat píseň viry, národa a lásky k zemi, píseň odhodlání, jež nás vrací domovu a činí nás přímými účastníky na jeho osudu i nositeli jeho těžkého údělu.

BURIANOVA VOJNA VE VALDŠTĚJSKÉ ZAHRADĚ

Po Klicperově hře Každý něco pro vlast, Druhé lidové suitě a Máchově Májí, sehrál divadelní soubor D-39 v rámci »pražského

léta na jevišti ve Valdštejnské zahradě také dnes již slavnou Vojnu. Po provedení Máje v sala terreně, kdy jsme se obdivovali skvělé výslovnosti recitujících herců, kteří Máchův Máj podali s jedinečným smyslem pro jeho kvality básnické a zvukomalební, tu jako monolog nebo dialog, tam zase jako mnohohlasý antický v Buriánově dramatisaci a režii chů, působilo i představení Vojny nezapomenutelným dojmem. Vojna je vlastně vybrané pásmo kouzelných lidových písní s vojenskými náměty; písně sedláků a venkovanů, dívek a vesnických stařenek, loučících se s rekruty, sloky milostného žalu tesknících žen a dívek, opuštěných mužů a milenců a popěvků vojáků, chlapců i mužů, které vojna vzdálila na hony domova, žen a milenek, popěvků nesené vzpomínkou, horem i vzdorem mužského srdce, to vše zkoumával E. F. Burián v jedinečny dramaticky celek. Vojna v podání jeho herců není pásmo, to je skutečné drama v pravém a plném smyslu tohoto slova. Ba nad to je to antická tragédie s chórem, jehož slova se nesou jako by echem zástvěti, dále a tajemných světů. E. F. Burián je tajným z našich divadelníků, který ví, že drama není jen umění hry, mímky a dialogu a že jeviště je stejně tak domovem Múz milujících hru, jako Múz milujících zpěv, tanec a poesii. Na jevišti ve Valdštejnské zahradě, budící v divákově svým kouzelným osvětlením pohádkový dojem, se nejen znamenitě hrálo, nýbrž i tančilo a zpívalo. Světí poesie lidových vojenských písní tu ještě zintenzivněla, zvrucněla a ztragičtěla. Anž by přestávaly býti lidovou písní, stávaly se sloky Vojny jednotlivými silně básnickými a divadelně působivými akty dramatu, nad které neznáme krásnějšího. Jak zapomenouti na ten rej bídy, tančené velkolepě s revolučním patosem skupinou venkovských bab, tukajících suknicemi výhrůžně do podlahy a vykřikujících v rejí své temné posešství bídy. Jak zapomenouti na okamžik, kdy z hloubi parku se ozve teskně večerka vojáků: Vojačí jděte už spat, nebo když za zpěvu rekrutů v sala terreně vpadne náhle ženský sbor písní: Aby nás Pán Bůh miloval. Šťastné vyřešení prostoru jeviště i celé zahrady s přílehlým zahradním sálem, podivuhodně syté

akustiky, dokonalý melodický přednes lidových písní, neztrácejících tu nic ze své záračné lyričnosti, citové vroucnosti a zpěvnosti, ať už jsou ty písně recitované — je tu však jakýsi polozpěv — či zpívané a to úžasně prostě a přirozeně, to vše přispělo k pronikavému úspěchu Vojny. Ale jen divadelní kolektiv D-39, vedný tak znamenitým divadelníkem jako je Emil Burián, dramaturg s divadlem v krvi, s duší hudebníka, jemuž se k hudbě rodí tance, balet a odtud prozumení a láska k poesii, básnickému slovu, je schopen učiniti z Vojny něco tak kouzelného, že myslíte stále na féerii. Takové postavy, jako byl selkský vychytralý a sebevědomý sedlák Bolkův, Kumbáskové, umírající voják Machníkův, zvedající se do temna večera s ovázanou hlavou jako příznak a zpívající in articulo mortis svá vyznání milence, již mu hodina smrti tak blízko vzkřísila, způsobem skutečně strhujícími, takové postavy se nevidí na našich jevištích často. Jak k nim nepřifadit zjev Stránské v úloze nešťastné vesnické nevěsty, rekruta Vaňátka a Kozákova, osobitou hru Lišky jako ženicha a všech vojáků i vesnických dívek, mezi kterými se vyznosná postava Burešová, zpívající a fíkájící svá něhy i horečplná vyznání opuštěného děvčete až neuvěřitelně tak dokonale, po stránce hlasové klaviatury bohaté a melodicky tak libozvučné, že je to sám zázrak, tyčí opravdu jako postava antické tragédie. Jen vic takových večerů básnického i scénického umění, večerů poesie i příkladné práce divadelní!

NEOBYČEJNÝ ÚSPĚCH ČESKÉ KNIHY VE VIDNĚ

Lidové knihovně vídeňské vydána byla sbírka českých, moravských a slovenských národních písní. Za tři dny bylo prvé vydání rozebráno. Ale i druhé vydání bylo v několika dnech rozebráno a tak musilo býti uspořádáno ještě třetí vydání — v době necelých tří týdnů. Sborník vyšel ve vkusné úpravě pod názvem »Ta naše písnička česká« a je to 42. svazek »Viedeňské lidové knihovny«. Do Čech a na Moravu se posílá za 12 K i s poštovním z nakladatelství Viedeň V., Margaretenplatz 7.

ku i dítě, je-li správně volen a proveden, je nepatrné.

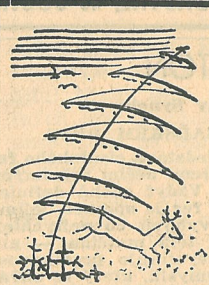
Během posledních desetiletí byly proň zjištěny přesné indikace, to jest chorobné stavy, při nichž je nutno nebo vhodno operaci provést. Císařský řez se dělá v zájmu matčiny nebo dítěte, nejčastěji v zájmu obou. Stav, při nichž není vůbec možno, aby porod nastal přirozenou cestou, vyžadují pochopitelně bezpodmínečného provedení operace; jsou proto zvány absolutními indikacemi. Není jich mnoho a přicházejí dosti zřídka. Je to v prvé řadě značné zúžení nebo znetvoření pányve, nejčastěji jako následek křivice, pak různé nádory dělohy a jejího okolí, které tvoří překážku v cestách porodních a pod. Daleko častěji jsou tak zvané relativní indikace, to je stavy, při nichž je porod přirozenou cestou sice možný, ale jen za cenu obětí života dítěte a často i s velkým nebezpečím pro matku. Je to opět zúžení pányve; pak vceřné lůzko, to je stav, kdy lůzko je v děložce uloženo tak nízko, že tvoří překážku a způsobuje nebezpečné, často i smrtelné krváčení; dále eklampsie (český božec), nebezpečné to onemocnění, postihující jen těhotné ženy, při kterém první podmínka pro úspěšnou léčbu je vyprázdnit co nejrychleji dělohu, a několik onemocnění jiných, méně významných. Běží-li jen o život dítěte, nemůžeme pochopitelně dávat v zájmu život nebo zdraví matčino a děláme císařský řez jen za dobrých podmínek, to je pokud je voda plodová bezpečně prostá choroboplodných zárodků, poněvadž v opačném případě bychom mohli způsobit infekci břišní dutiny.

Bylo by nemožno vypsát zde podrobně, jak se císařský řez dělá. Stačí uvést, že po řádné chirurgické přípravě se v hluboké narkose nebo míšním znečítlivění otevře břišní dutina a pak děloha. Vyjme se dítě a hned po něm lůzko a blány. Krváčení se přesně zastaví a operační rána sešije po vrstvách. Ošetřování po operaci se liší od obvyklého tím, že se nezapomíná na to, že běží o operovanou a šestinedělku v jedné osobě.

Je jisto, že císařský řez vzhledem k narkose při operaci a pak,

protože se předejde porodním bolestem, způsobuje ženě daleko menší utrpení, než normální porod. Není proto divu, že ještě počátkem tohoto století se vyskytovali horlivci, kteří, zpíli úspěchy operativní medicíny, doporučovali provádět císařský řez na každé, třeba i normální těhotné ženě a vymýtit přirozený porod z lidské fyziologie. Je ovšem nasnadě, že tento radikálníms — jako konečně každý radikálníms — by byl nezdravý. Příroda má svá práva a mstí se všude, kde se v jích zci-zování přepíná. Co by plynulo z toho, kdyby se poslechlo hlasů těchto nadšenců? I kdyby to bylo vůbec možno (vždyť ještě dnes je u nás síť odborně vedených nemocničních oddělení tak řídká, že se stává, že i ženy, u kterých je císařský řez přísně indikován, přicházejí pozdě, čímž přijde dítě o život), a třeba je risko u císařského řezu tak nepatrné, a ani když nebereme v úvahu jízvu na kříži břicha, kterou jen nerozumný člověk může považovat za zohyzdění, je jisto, že následkem soustavného provádění císařského řezu by nebezpečně ubývalo populace. Při druhém a každém dalším císařském řezu jsme totiž nuceni otevřít břišní dutinu i dělohu ve staré jízvě. Hojení pak již není tak ideální, jízva ztrácí pevnost a při příštím těhotenství může dojít k samovolnému prasknutí dělohy a k výhřezům břišních orgánů — kýlám. Z těchto důvodů doporučujeme ženám, aby při druhém císařském řezu svolily ke sterilizaci, to je podvázání vejcovodů, tak aby se zabránilo dalším těhotenstvím. Proto je císařský řez, provedený více než dvakrát na jedné ženě, výjmkou. (Jsou ovšem z odborné literatury známy případy čtyř i sedmi císařských řezů, Ital Procopio dokonce uvádí přímo fantastický počet desíti.) Že by to pak s populací vypadalo skutečně zle, netřeba zvlášť rozvádět.

Císařský řez se proto provádí jen tam, kde je vsuktku nutný. Pomůžeme tak přivést na svět děti i těm ženám, které by jinak mít nemohly. A kdož ví, zda zrovna císařským řezem nebude na svět přiveden genius, kterému se podaří vyvést lidstvo z nynějši bídy? (Věda a život č. 10.)

KNIHY

kteří vám v dnech dovolené přiblíží krásu přírody a vzkřísí šum lesů a zpěv vod.

1. Josef Hora: **Tvůj hlas**. Básně. 2. vydání. Brož. 20 K, váz. 30 K.
2. Stanislav K. Neumann: **Kniha lesů, vod a strání**. 3. vyd. Básně. Brož. 25 K, váz. 35 K.
3. Ladislav Stehlík: **Zpěv k zemi**. Básně. Brož. 15 K, váz. 25 K.
4. Fráňa Šrámek: **Boušky a duhy**. Povídky. Brož. 28 K, váz. 40 K.
5. Rudolf Těsnohlídek: **Liška Bystrouška**. Bajka o lidech a zvířátkách. 2. vydání. Brož. 28 K, váz. 40 K.
6. Henri Williamson: **Nesmrtelný losos**. Román lososa. 3. vydání. Brož. 20 K, váz. 32 K.

Dodá každý knihkupec.

FR. BOROVÝ.